

NOVAS ACLARACIONS

RELATIVAS Á LA TOMBA BISOMA

DE

JOFRE LO PELÓS

VIAT se contarà un any desde que vejé la llum pública una «Breu resenya» del que suscriu, la cual tracta de sa delegació al monastir de Ripoll, efectuada en nom de la Comissió de monuments de la provincia de Girona, en una época la mes calamitosa per Catalunya, y la mes perillosa per semblans encárrechs, es á dir, cuan tenian encare 'ls cors gelats de terror los fusellaments de Llayers y de Sant Joan de las Abadessas.

Podia aytal opúscul esser amplificat, sobretot en lo punt que tracta de com los carlins, gracias á mas exclusivas gestions, tornaren á la Comissió de monuments lo monastir que, ab gran contento y empenyo del interessats en sa destrucció definitiva, un ofici de Saballs habia reduit á la vil condició de paissas y estables.

ANY VI.—N.º 9 Y 10.—10 JUNY DE 1876.

43

L' altre punt, en que podia extendrem, era en lo que tracto de las excavacions, per mí fetas ab tota excrupulositat y conciencia, á fi de salvar las reliquias que restar poguessen de nostre benvolgut Compte Jofre lo Pelós, enterrat (segons declaran los códices) ab un seu fill, sobre 'l que, discorreguent ab las lleys de la sana crítica y fent sortir llum de la paraula *proles* del epitafi que, fins llavors, habia donat fum, vas demostrar, per primera vegada, que dit fill no podia esser, altre que Rodolph, primogénit del gran Compte.

No aprofitaré aquesta bona ocasió pera detenirme en lo primer punt, ja que las aclaracions haurian de recaure necessariament en fets purament personals y ¿quin interés pot tenir lo públich en saber si en aquell temps de desastres vas correr ó no perill, vas esser ó no afrontat ans de lograr la entrevista ab la diputació de Sant Joan, y si ma ignocenta familia fou marcada, també alashoras, ab lo sagell del odi, y multada y perseguida pel que disposava en absolut dels bens y personas de la vila?

Tot alló ja, gracias á Deu, pertany á l' historia, y jo 'm considero prou satisfet ab la bona conciencia d' haber obrat be, y ab la troballa de las venerandas reliquias dels dos Comptes, sobres las quals, á instancia de lleals amichs y bons compatricis, are que 's tracta de traslladarlas á Sant Eudalt ab la pompa deguda, convé afegir algunas aclaracions públicas pera frustrar lo que *sotto voce* fa córrer tal qual vergonyant, pera enlletjir, si esser pogués, ab lo dupte la evidencia de tan auténtiga troballa.

Ans de entrar en materia bo será recordar lo que no cessava de dir als incréduls que me desaconsellavan continuar las excavacions mentres las executava: «*Jo assumeixo, responia, tota la responsabilitat del ridícul si res no 's troba*». Y are repetesch: «*Jo assumeixo sobre de mí la honra de contestar en bona discussió las dificultats que oferirse poden als que cercan imparcialment la veritat, no als que, previnguts contra d' ella, imitant massa al viu al mal pintor que, despres d' esboscassar un*

aucellot que segons ell havia de esser gall, pretenia escanyar al de debó que intempestivament se li presentá, sols perque donava testimoni de la veritat».

Apliquem lo cas. La troballa de Jofre I y de Rodolph dona testimoni de no esser exacte lo que cert escriptor havia propalat en diverses ocasions, y després ho consigná en sa recomanada obra titulada: «San Juan de las Abadesas y su mayor gloria el Smo. Misterio» ço es que lo sepulcre de Jofre ja no podia visitarse, per haber desaparegut *sens quedarne lo mes petit resto* en l' incendi del monastir del any 1835 sense altre prova que l' «*ego magister dixi*». Qu' aixó era de mal auguri per la venturosa troballa, ho confirma lo esser la mentada obra la mateixa que ab gran sutilesa y habilitat (per medi d' un document que sols sembla que no ha de esser auténtich ni ben entés sino quan se tracta de rebaixar á Tallaferro) ens presenta á l' immortal Compte de Besalú com un héroe de novela, á qui dona un fill apel·lat Gaufredo *que may tingué*, pel qui sacrifica, ab l' ambició de veurel bisbe y á forsa de intrigas y calumnias, á sa propia germana Jugilberga y á las inocentas colometas de Sant Joan consagradas al Senyor, arribant lo zel y l' entussiasme del apologista per aquells ángels de la montanya, á tractar fins de *pastelero* al que los sumos pontífices anomenavan «*l' estimat y especial fill nostre*» y l' arquebisbe Gameliu de Bourges «*llum de la patria y protector dels pobres*» y las escripturas de la multitud de llegats que feu á diverses iglesias y monastirs «*inclit y benigníssim zelador de la fe católica lo religiosíssim Bernat.*»¹

¹ Amich, sobretot, de la veritat dech expressarme d' aquet modo, després qu' un exámen detingut del capítol IV de la Resenya històrica de San Joan de las abadessas (corretjida y aumentada per son autor y reimpressa en Barcelona l' any 1874) m' ha demostrat que dit capítol es «una pura novela» ab un personatge fingit y (apart d' altres errors històrichs) ab citas que no trobem pas conformes. Ho confesso ab la recansa de no haberhi pogut saborejar l' estética de l' Historia ab la que son autor promet al principi substituir las bellesas d' estil. Lo personatge fingit es lo fill Gaufredo y fingit, per lo tant, son viatge a Roma ab son pare putatiu, y, per lo que

Donchs perque ab tots los miraments deguts al escriptor vas creure convenient fer algunas observacions sobre 'l particular en mon treball sobre 'l monastir; quan jo menos hi pensava, las emprengué dit apologista contra de mí, acusantme de haber jo enterrat á un héroe fabulós en Ripoll (ridícula ocurrencia que may m' ha passat pe 'l cervell) y ab aytal motiu en lo número 7 de la *Revista Histórica Latina*, me dedicá un paréntesis en que perugament m' anomena, per medi d' un circumloqui que en gran manera m' honora, pus s' hi revela lo despit d' aquells que, creyentse Goliats, acostuman á etjegar als corps y á las panteras á tot petit David qu' ab bonas rahons se 'ls hi oposa.

toca a las citas, invitem, entretant, al lector a verificar la segona y tercera de la página 51 (apart 1.ª cap. IV) hont trobará afegidas per l' apologista aquestas paraulas «sub anno trabeationis septimo decimo post millesimum» en la fetxa de la Butlla que sols diu: «SCRIPTUM per manum Benedicti notarii regionarii et scriuarii sanctæ Romanæ eclesiæ in mense Januario indictione quinta decima» sens notar dia ni any (que, segons costum, desde Carlomagno se marcava per medi de l' indicació) y despres de las firmas: «BATUM VII Kalend. Februarii per manum Bosoni Dei gratia episcopi et Bibliothecarii Sanctæ apostolicæ sedis.» Aixó es lo que trobo en la Butlla de Benet VIII, la cual no expressa per altra banda lo que afirma l' apologista, ço es que per ella quedés la iglesia y abadía de San Joan abjudicada al nou Bisbe de Besalú.

En lo párrafo citat en la nota tercera per compte de «in comitatu Ripullensi» hi llegim aquesta substitució «in valle riopullo» lo qual no es pas lo mateix. Es aquet párrafo de la escriptura de dotació del nou bisbat feta per Tallaferro y son germá en Jofre de Cerdanya á instancia del papa. Digne d' atenció es aquet document del que se despren que l' generós Tallaferro que ab dons tan espléndits dotava la nova diócesis per res necessitava ni volia (com ho fa constar) l' iglesia y abadía de San Joan.

Lo lector podrá per últim comparar la cita de la página 59 ab aquesta de Villanueva (iglesia de Besalú treta del mateix necrológich antich: «Hic fuit episcopus huius eclesiæ „impetrante” comite „Bisuldunense” a „domino” papa. Postea „contradicentibus” episcopis Vicenci, Gerundensi „et aliis, non potuit obtinere quod „hic locus” esset „episcopalis et remansit abbas et fuit postea episcopus Carcasonensis.” Tot lo que posem entre comillas está variat o suprimit en la página dita, de modo que fa un sentit tot contrari.

Continuar aquet punt seria apartarnos de nostre objecte. Ab la promesa de tornarhi en ocasió mes oportuna baste per ara la mostra per sincerar nostre judici. (Vide Marca hispana, Parisiis apud Franciscum Muguet 1688, páginas citadas per l' autor, documents 177 y 178).

A desvaneixer lo que en la obra de mon amable censor erradament se consigna respecte del sepulcre de Jofre I, van encaminats los fets que alego en ma breu resenya, ocupantme detingudament de la part exterior de la tomba bisoma desde l' any 1835 fins á nostres dias. Resulta de ma relació que al igual de la part visible subsistent intacte fins l' any 1847, pot are visitarse la interior, may destruida per cap incendi, may profanada per má sacrílega.

Respecte de las observacions fetas despres de la publicació de mon opúscul, las he ja particularment contestadas als que s' han dignat dirigírmelas en correspondencia privada; moltas versan sobre la sensillesa del sepulcre y, las demás poden molt be concretarse en aquesta nota que mon amich n' Andreu Balaguer insertá en l' article bibliogrífich ab que volgué honrarme: ;Quan estrany es, observa dit senyor, que en los sepulcres d' un Comptey Rey y d' un bisbe no s' hi encontrassen á mes dels ossos sino algun bossí de las vestiduras que judiquém consumidas, al menys alguna espasa ó diadema, algun bácul ó anell, algun objecte, en fi, que certifiqués plenament tan curiosa troballa!»¹

En aquesta bona observació s' hi han de notar dos cosas. La primera que 'ls indicis que certifiquen plenament tan curiosa troballa no consisteixen solament en ossos, sino, además, en los antecedents, circunstancias, adherents y comprobacions que posan en evidencia llur autenticitat. La segona que si pe 'ls medis, de que s' ha pogut disposar, resulta plenament certificada dita troballa, la carencia d' altres objectes en la tomba bisoma, per estranya que sia, lluny de produhir dupte corrobora la veritat si 's pot venir en coneixement de la causa porque no 's depositaren ab altres objectes les venerables despullas de nostres dos Comptes. Anem are per punts.

En lo siti hont los códices del sigle X, XI y XII y 'ls

¹ LA RENAXENSA, any V, n.º 22, pág. 259.

historiadors succesius desde Pujades fins á Bufarull col·locaren lo sepulcre de Jofre lo Pelós; en lo mateix puesto hont testimonis oculars hi habian vist la part exterior elegantment decorada ab l' epitafi:

*Hic dux CUM PROLE situs es Guifrede Pilose
A quo dotatus locus est hic et hedificatus.*

enunciatiu del Compte pare (Guifrede Pilose) y son primogénit (cum prole); allá hont los monjos annualment, fins al any 1834, varen cantar las absoltas en sufragi del ánima del gran Compte, practicárem lo delegat, lo metje y lo notari una escavació que doná los resultats següents: 1.ª Lo fonament del túmbul, ara ó altar exterior descansava, en part, sobre una llosa esquerdada per lo pes de aquell, com hu observarem despres que fou rentada la capa de morter que la cubria. 2.ª Lo ressó d' aquesta llosa 'ns denotá que era la tapa d' una tomba ó (parlant *ab mes exactitut y propietat*) d' un ossari, y aixecada que fou, ab totas las formalitats prescrites, trobarem efectivament un ossari bisomo, de forma singular y antiquíssima, ple de restos, alguns íntegros, altres mitj consumits, mesclats ab detritus orgánichs en abundancia y 'l tot cobert d' uns sùtils fils vegetals que, á manera de filat, demunt de la superficie s' extenian. Primera reflexió. Restos trobats *á un metro de profunditat* en l' ossari del sepulcre de Jofre lo Pelós y de Rodolph; á qui habian de pertanyer sino á Jofre y á son primogénit? Mes en tal cas habiam de trobar dos esqueletos y, además, com sabem que Rodolph morí á una edat avansada, la detinguda inspecció dels ossos habia de confirmarho. Aytal inspecció era de la incumbencia del facultatiu, tan ó mes escéptich que 'l delegat, y excel·lent fiscal en aquellas circumstancias. Feta, donchs, la exhumació pel facultatiu resultaren los *dos esqueletos* sense sobrarhi la mes petita falange, y suplint los detritus orgánichs los ossos consumits; sa col·locació nos feu recordar del «*Huius et annexo genitor*

tumulatur in antro» del abat Oliva, y certas ossificacions nos demostraren que, en efecte, un dels dos esqueletos era de persona de molta edat.

Despres d' aquest sensill y verídich relato ¿qui será capás d' afirmar que no pertanyen als restos del ossari aquestas paraulas: «*Aquí está col-locat, ab son primogenit, lo Compte Jofre lo Pelós*» que tants cents anys seguits se llegiren demunt del túmbul del mateix ossari? Tan escéptich com lo que mes en semblants materias, no arriba tan lluny lo meu escepticisme pera tancar los ulls á la evidencia.

Anem are al reparo que 's vol fer relatiu á la sensillesa del sepulcre y á la carencia d' altres objectes entre 'ls ossos d' un Compte-Rey y d' un bisbe.

Ja lo cronista Pujades fa notar aquesta sensillesa, atribuintla á l' humilitat del Compte, y aixó que lo candorós Pujades sols pogué formar judici per la part exterior que, si no revelava un luxo pagá, no deixava de tenir certa elegancia cristiana ab sas columnetas de pedra y sas pinturas dels dotse Comptes en Santa Maria enterrats. De manera que l' altaret aixecat demunt del ossari de Jofre y l' altaret de Tallaferro, adornat quiscun de un correcte epitafi en exámetros leonins, enunciatus de semblants ideas¹ eran los dos monuments funeraris millors del claustre de Santa Maria. Berenguer IV lo Sant, mort en olor de santedat, era l' únich depositat en una urna de fusta preciosa, adornada de láminas de plata, dintre del temple. En quant als demés ¿á qui no admira veure la caixa de pedra del pais ab grossers relleus, de Berenguer III lo Gran, tan inferior á las llosas de marbre de Carrara ab

¹ L' idea principal del epitafi de Tallaferro es aquesta:

..... Comites qui hic tumulantur Bernardus Tailfer, Guillem cognomine crassus, Sumptibus hanc multis ditare domum studuere» que es la mateixa del epitafi de Jofre lo Pelós mes amunt transcrit.

relleus, gloria del art, dedicadas als dos abats Bertran y Ramon Dez-Bach? Y es que en aquellas épocas de fe no se pretenia fer participanta á la mort de las vanitats de aquesta miserable vida.

Fixant de nou la consideració en l' ossari, objecte de nostras aclaracions, ¿no haguera estat ben malaguanyat lo treball primorós del artista en lo que habia d' anar al fons de la terra? Relleus é inscripcions que may habia d' admirar ni llegir l' home ¿quin fi 'ls hi podem sopusar? Y prescindim are de que dits relleus é inscripcions no haguessen estat destruits al punt per lo morter y materials de la part visible del ossari, que demunt d' ell s' aixecava. ¿No era lo mes natural que la part decorativa fos en lo mateix altaret com realment hi era? No s' oblidia además que l' ossari bisomo al mateix temps que part esencial del sepulcre de Jofre, era sa part *invisible* y aquesta sola consideració explicarà satisfactoriament la sensillesa qu' alguns hi notan. Recordemse, per últim, del sepulcre de Jofre II: fins peresa varen tenir sos marmessors de ferli una lápida nova, aprofitanne una de romana, lo que no sembla pas prou decorós, segons nostras ideas, tractantse d' un Compte-rey.

Tres observacions afegiré relatives á la carencia de altres objectes com alguna espasa, anell, canadellas, cros-sa, etc., en l' ossari bisomo.

La primera deduida de la historia del sepulcre de Jofre I es la següent. Jofre lo Pelós morí á 11 d' Agost de 898. Los monjos l' enterraren decentment y en part reservada, mes no hem de pensar que l' embalsamessen ni, atesas las anteriors reflexions, que li dediquesen un gran mausoleo en un sigle en que las ideas eran tan contrarias á las vanitats modernas, y las arts, ciencias é industria en un atrás deplorable.

Cuaranta quatre anys després (envers l' any 944) va finar Rodolf, y es també natural lo depositessen en part reservada y en sepulcre diferent del que tenia son pare, com en sepulcre diferent habian enterrat en 927 al altre fill de

Jofre, anomenat Micon, y son net Armengol, compte d' Ausona, mort cap al any 940.

Acabaren llurs dias y foren enterrats successivament en Santa María: D.ª Aba en 962, Jofre de Besalú assassinat cap á la mateixa época, Seniofredo d' Urgell en 967 y Micon, bisbe de Girona, en 984.

Durant lo gloriós abaciat del germá del immortal Tallafarro, tot lo monastir fou renovat, y res quedá en peu de la antiga iglesieta (admodum parvula), pus Oliva la va posar á ran de terra (omne superpositum solo tenuis adequavit) habent construit la que, ab accidentals modificacions, podem contemplar en nostres dias, molt mes espayosa, per medi de grans aplanaments y anivellacions fetas baix la montanya de San Roch y á l' entorn del antich temple.

Aquesta radical restauració conduí necessariament al gran abat á exhumar, traslladar y ordenar los restos de sos antepassats, de la manera que sabem pels distichs que 'l mateix Oliva 'ls hi dedicá en son petit poema. A son besabi Jofre I y á son abi, grans protectors del monastir, acompanyá á quiscun ab un *fill bisbe*, ço es, á Jofre ab son primogénit, bisbe d' Urgell, y á Micon ab son fill del mateix nom, bisbe de Girona. A Sunyer, germá de son abi, lo depositá ab l' Armengol son primogénit, comte d' Ausona, y tingueren tomba apart son abia D.ª Aba, en Seniofredo altre germá de son abi, y son oncle, en Jofre de Besalú.

Pregunto jo are ¿en eixas traslacions definitivas d' uns cadáveres tan consumits que sols ossos ne habian de quedar ¿es de creure que 'ls sensills y humils cenobitas pensessen en posarlos en los nous ossaris (bisomos ó d' un sol cos) ab anells, crossas, canadellas, mitras, diademas, espasas, etc., que per altra banda no consta ho trobessen en los sarcófagos primitius? Segona observació. De cap distich d' Oliva se despren tal cosa, y no sols no consta sino que, si las analogías hi valguessen, recordaria que en temps de la revolució francesa, cuan foren profanadas las reynals sepulturas de San Dionis, no se trobaren en los

sarcófagos dels reys carlovingios mes que pols y alguns ossos. ¿Y voldrem per los comptats tombas mes de lo que la cobdicia revolucionaria pogué trobar en las dels reys, protectors y, en cert modo, senyors de nostres comtes?

Además la forma del ossari bisomo es la mateixa que tenen las tombas de San Miquel d' Erdol que fins are habian passat per celtas, y novas indagacions posan ja casi fora de dupte que eran de cristians richs, que á imitació del Redentor volgueren esser enterrats en sepulcres de pedra. ¹ Lo vuit de las testas y dels muscles es trassat en lineas rectas, lo fondo es enllosat de pedra y en la vall de Ripoll mateix n' he vistas d' altres semblants ab l' única diferencia de esser d' un sol cos. En cap d' ellas s' ha trobat mes que restos humans.

Tercera observació. Es molt probable que Jofre I, atesa sa gran humilitat, devallá al sepulcre, com son fill Sunyer, en hábit de penitent, y es mes que natural que 'ls monjos se tenen un mérit d' amortallar á Rodolph ab lo tosch sayal benedictí que en sa primera juventut portá en lo mateix monastir hont fou oblat l' any 888.

Si per últim reflexionem que l' ossari bisomo, que pel Janer del any passat descobrirem dessota del ara de Jofre I, es lo construit en temps d' Oliva (cap a la segona decada del sigle XI) ja no se 'ns fará gens d' estrany, en vista de las anteriors observacions, que solament hi vejessem dos esqueletos mitj consumits, mes sense cap altre prenda no necessaria, ans casi necessariament no presenta atesas las costums y circunstancias que concorregueren en la primera exhumació y avariament definitiu de tan venerables despallas.

Fetas ja las aclaracions que 'ns proposarem, sols ens queda per notar que las reliquias del primer soberá independent de Catalunya y de son primogenit, després d' un any de esser exhumadas, encara esperan dels entussiastas

¹ Vide l' Historia de Catalunya de D. Antoni de Bofarull y Broca página 147 y sobretot la nota de la página següent.

fills de nostra benvolguda terra un sepulcre tan decent, per lo menos, com lo que tenian, y que no per esser sensill deixava de prestalshi grat servey desde 'l sigle XI.

Alguns, desitjosos de mes interés y entussiasme per nostres Comptes, pensan hauria estat millor no descobrirlos ni exhumarlos y, á la veritat, casi m' inclinaria á llur parer si en ma qualitat de delegat extraordinari de la Comisió de monuments, no m' hagués impulsat á efectuarho tant ma obligació de preservarlos del menyspreu y escarni dels cobdiciosos que, moguts per la sét del diner, habian ja obert inconsideradament diverses fossas dintre del temple, com lo desitj de lliurarlos de una completa consumció, á que 'ls tenian destinats las filtracions y arrels malfélicas, que ja habian invadit la part mes íntima del ossari bisomo.

A tristos comentaris se presta la sort reservada per ara á tan venerables reliquias de las que, fetas aquestas novas aclaracions, no dech ocuparmen ja mes. Interinament van á esser trasladadas á la iglesia de Sant Eudal. ¡Que Deu toque lo cor dels que ho poden fer, porque ab lo temps sian depositadas en lo digne sepulcre que Catalunya agrahida 'ls hi deu!

Girona 11 de Maig de 1876.

JOSEPH M.ª PELLICER Y PAGÉS.

QUADROS

DE

HISTORIA CATALANA

(SEGLE XVIII)

TREBALL PREMIAT AB LA JOYA OFERTA PER
LA JOVE CATALUNYA EN LOS JOCHS FLORALS DE 1874

V

(1714)

ENYALAT estava en lo misteriós llibre de la Providencia que la Catalunya de las llibertats y de la grandesa havia de morir, com havian anat desapareguent totas aquellas antiguas y gloriosas nacionalitats de l' Etat mitjana, pera entrar á formar los grans Estats, y preparar l' adveniment d' una nova era. Fatal havia de ser la cayguda; mes ab ella havia d' immortalisarse nostra patria.

Barcelona tenia davant sos murs tot lo poder militar d' Espanya y França; y si al girar la vista en torn, cap humá socós podia esperar, al considerar lo gran poder de sos enemichs se revivava son coratge, y 's disposava á la mes desesperada resistencia.

Desde que 'l Duch de Populi havia comensat á bloquejarla lo dia 25 de Juliol de 1713, s' havian anat acumu-

lant pera combatrerla tots los recursos inventats per l'estratègia ; y mes regiments y mes esquadrons venian cada jorn de França y de Castella á plantar en son entorn las tendas.

Al comensar lo mes de Setembre de 1714, l'exèrcit sitiador reunia ja mes de quaranta mil homens, y feya casi tres mesos que cent trenta bocas de foch, entre canons, obusos y morters, llansavan sobre sas murallas, baluarts y edificis un torrent de ferro y pedra, qual infernal terra-tremol los feya trontollar desde sos fonaments.

Lo Duch de Berwick, Mariscal de França y Generalísim de las duas Coronas, havia vingut á substituir al Duch de Populi y á desplegar tota sa ferotge energia en l'atach de la Plassa, que sola en mitj de l'Europa que acabava de firmar la pau, se feya admirar del mon enter que seguia afanyós las peripecias d'aquella heróica lluyta.

Las vèus dels canons que tiravan contra Barcelona, degueren ressonar com lo crit del remordiment en aquells magnífichs palaus de Viena y de Londres, ahont un Emperador sacrificava á la rahó d'Estat l'existencia de la Nació que mes l'havia idolatrat, y una Cort faltaba vilment á sa paraula en cambi d'un grap d'or llansat á son assedegat mercantilisme.

¡Que no havian fet, pera poguer ajudar á la Ciutat, los capdills catalans que sostenian encara per tota la terra lo penó de las barras! Prou havia corregut per las planas del Urgell lo bon patrici D. Joseph Moragues y per las delitosas campas de Tarragona los germans Nabot y 'l célebre Carraslet ; be 'ls havia vist la Plassa de Vich á n' en Puig y Sorribes, á n' en Bach de Roda y al Pagés de Peracols ; si n' havian tingut de bregas lo Coronel Amill y 'l Marqués del Poal ; mes la terra estava ja cansada de nou anys de guerra y los catalans sols veyan á son entorn los camps convertits en herm, cremadas las casas y enderrocadas las esglesias. Y si aqueix espectacle no hagués sigut prou pera fer perdre tota esperança y defallir l'ánimo mes esforsat, l'aspecte de las forcas, que

per tot arreu alsavan las tropas invasoras, havia arribat á gelar d' espant lo cor del montanyés y del ciutadá, que en lloch de l' encisadora imatge del geni de la victòria ostentant lo verdench llorer, no veyan sino la descarnada testa y la llampeganta dalla de la mort.

Mes per çó la Ciutat, menyspreant las ofertas de capitulació, esperava ab la tranquilitat del martre la tercera y formidable embestida del exércit que la cercava.

Sos murs estavan destrossats; dels onze mil homens que al comens del siti contava pera sa defensa, mes de dos mil havian caigut al ferro y al plom. Bons generals y xefes los dirigian, ardorosos patricis havian corregut á sacrificar-se per la patria: dels primers ja no li quedavan sinó 'ls mes fidels, y dels segons molts dormian l' etern somni davall las amples llosas de las esglesias. Fins lo qui havia sigut son bras dret, lo General en xefe D. Anton de Villarroel, acabava de donar la renuncia del seu càrrech; y en aquest tránsit fatal la Ciutat girant sos ulls á la Reyna dels Àngels, Verge de las Mercès, l' elegí Generalíssima de las armas catalanas. Sols los generals don Joan Baptista Basset, D. Joseph Bellver y Balaguer (a) Josepet, y D. Miquel de Ramon y de Tord (a) Ramona, ab en Sanz Miquel y en Rafel Nebot, havian restat en son lloch, y estavan al costat d' en Rafel Casanova, l' ilustre Conceller en Cap y Governador de la Plassa.

*
**

Comensava la matinada del 11 de Setembre de 1714, y Barcelona entera vetllava empunyant l' arma, y esperant lo ressó de la campana que la cridés á las murallas pera resistir lo tercer assalt que l' enemich preparava.

Los baluards, cortinas y demás fortificacions estavan degudament guarnits per companyías de la Coronela y de tropa regular, aixís com la gran *cortadura* que s' havia construït desde 'l Portal Nou fins á Leucata. En la Plassa de Sant Sebastiá y en lo Convent de Sant Francisco de

Paula los segon y quart batallons de la Coronela esperavan l' orde d' anar á reforsar en cas d' atach los punts mes pròxims.

No espuntava encara en l' horisó la primera llum de l' auba, quan una atronadora salva de trenta pessas d' artilleria posá en sobressalt á las guarnicions de las murallas y baluarts, que encara no tingueren temps d' agafar las armas, quan vegeren ja dalt de las bretxas als primers soldats de las Dues Coronas, que en espessas rengleras anavan muntant per las rápidas pendants que 'l runám havia format.

Desde 'l baluart del Portal Nou fins al de Llevant, es á dir, per tota la part de solixent, tres formidables columnas, manadas per los Mariscals Castillo y 'ls Generals Illion y Syllly, se llansavan impetuosament al assalt, ajudadas per la poderosa reserva que comanava Berwick en persona. A aquella terrible embestida de 40 batallons y de 80 companyias de granaders, la terra tremolá, y 'ls defensors dels baluarts y las murallas, sorpresos per no haver oit lo toch de sometent, se vegeren enrotllats per forsas infinitament majors.

L' infernal remor de la fusellería y dels canons despertá á la Ciutat que correu á las armas, quan la campana de la Seu ab son feréstech repicar donava lo tardaner avís.

Reynava encara la fosca, y per tots los carrers una munió de gent armada corria en direcció als barris amenasats. Lo tencar y obrir de las portas, las veus dels homens, los crits y planys de las donas y 'l confós passar dels qui anavan á la lluyta, produhia un espectacle fantástich é imponent.

Quan los primers ausilis arribaren, l' enemich s' havia ja apoderat de casi tota la línea de fortificacions dels Baluarts del Portal Nou, Santa Clara y de Llevant, ab las torres y murallas qu' entre ells hi havia, mes tots aqueixos llochs estavan coberts de cadáveres, demostrant l' ardimment ab que havian sigut defensats.

Villaroel, ofegant la veu de son despit, y volent compar-

tir ab sos antichs companys d' armas la gloria d' aquella jornada, monta á cavall y 's posa á dirigir la defensa.

Mentres tant al Convent de Sant Pere, al barri de la Ribera y al Pla de Palacio la lluyta era terrible. Entre la foscor llampegavan las contínuas descargas; se confonían los crits dels combatents; las fileras de sitiats y sitiadors avansavan y reculavan com las onadas que mou furiós huracá, y á cada moment lo plom, que com espessa calamarσα crusava per l' espay, feya centenars de víctimas.

Las monjas de Sant Pere abandonavan en solemniat professo aquell lloch avans tant tranquil, convertit are en un antre de destrucció.

En lo Convent de Santa Clara l' escena era encara mes horrorosa. Per lo claustre, per la iglesia y pels corredors ressonavan los tirs, á quals rojencas flamaradas, que reflectant sobre los variats contorns de l' arquitectura formavan estranyas figuras, se veyá una munió de combatents que frenétichs corrian, s' abrahonavan y ab aterradors crits sembravan allí la mort. La companyia de notaris, ab son capitá D. Joseph d' Oliver, donava en aquell lloch tota entera sa sang per la pátria.

Quan lo sol comensá á eixir, los Concellers, Diputats y Juntas s' aplegavan en la Casa del Concell pera donar las providencias necesarias en aquells crítichs moments, y 'ls sitiadors arribavan ja davant de la *cortadora* defensada per lo valent batalló quint de la Coronela, en un de quals caps no obstant los esforços d' aquest, pogueren plantar las reyalas banderas.

Aprovat en aquella reunió lo plan d' atach que proposá Villarroel, prompte tres nombrosas columnas, que corresponían á las del enemich, se precipitaren envers lo Portal Nou, Sant Agustí y 'l Pla den Lluy.

Com la tempesta que de lluny udolant s' anuncia, y desencadenant los contraris elements espargeix l' espant y la desolació, aixís aquellas tres formidables falanges se precipitaren sobre las hosts sitiadoras.

Per la muralla de Sant Pere avansá l' una d' ellas guia-

da per la sagrada bandera de Sta. Eulalia, que portava lo Conceller en cap Rafel Casanova. L' intrépit Coronel Thoar embestí per la *cortadura*, y Villarroel al davant de la cavalleria y de nombrosa infantería entrá á tota brida en lo Pla den Lluy. Al toparse las dos oposadas forsas un brugit inmens, espantós, que s' oia d' horas lluny, ofegá tots los demés, y las tenebras del fum de la pólvora obscuriren lo sol: era aquella una de las mes titánicas lluytas que may s' haguessen vist.

Forta siguié l' embestida, mes los francesos y castellans dignament la sostingueren. Si duas voltas foren trets de Sant Pere y del Baluart del Portal Nou, altres tantas tornaren á recobrarho; y Casanova caygué ferit y abrassat ab la gloriosa ensenya de la pátria, mentre Villarroel, Ramona y molts xefes y oficials pagavan també ab sa sang l' impetuosa carga donada al Regiment de la Marina quals renglas no pogueren rompre.

Eran las vuyt del matí, y semblava ja un sigle qu' havia comensat la brega. Fins alashoras las tropas sitiadoras continuavan en las meteixas posiciones qu' havian conquerit. Per forsa se las havia de llansar d' ellas, y á aytal efecte la Junta de cavallers y diputats tinguda á Casa Gorgot, á la plassa de Junqueras, desoint las insinuacions del Coronel Ferrer, qual estranya conducta lo feu notar com á traydor, decidí tornar á l' avansada.

Entre tant los enemichs fortificavan sas líneas desde Sant Pere fins al Baluart de Llevant incloent dintre d' ellas part del barri de la Ribera, sa soldadesca comensá á desbandarse per aquells hermosos carrers, portada per la cobdicia. Las ricas casas del barri marítim de Barcelona eran assaltadas per una multitud sedenta de botí, los mobles eran destruits, las robas, las joyas y 'ls objectes de valor arreballats; los crits, lo soroll y la confusió era tanta que no s' oian las veus dels xefes, que envá procuravan refrenar lo desorde. Aprofitantse d' aixó, Thoar, Mayans y Bordas, que dirigian la defensa de la *cortadura*, se precipitan sobre dels sitiadors, que, sorpresos en lo desga-

vell, no tenen temps ni esma pera reunir-se ab sos cossos respectius, y fugen espantats en direcció á las bretxas. La por se va propagant; no hi valen las veus de mando, ni 'ls tochs dels clarins ni de las caixas, ni 'l desesperat bregar dels xefes y oficials que donan als fugitius terribles coltelladas; estos s' arremolinan, com lo remat sorprés per la tempesta, cap á la gran bretxa, que no pot engolir tanta de gent. Mes allí forsós es retrocedir: Berwick va en socós dels seus, y l' expectativa de trobarse entre dos focs fa deturar als soldats, que giran cara, s' afilleran, y tornant al avans ab mes furia que may, reconquestant tot lo que havian perdut.

Barcelona agonitsava ja. Sa prehuada sang rajava per mil feridas, y la comtal corona qu'éyali de sos destrenats cabells.

L' astre del jorn havia fet una quarta part de son camí y 'ls defensors d' aquella anavan á provar lo darrer esfor. Fou aquest tant gran, que si no li doná la victoria, li conquerí los immortals llors de Sagunto y Numancia.

Ja 'l Comte de Placencia, que ha rebut la bandera de Sta. Eulalia de mans del Conceller en Cap, lo General Josepet y mil altres valents avansen altra volta sobre Sant Pere. Lo valor s' ha tornat frenesí; lo coratge, rabia: per onze vegadas sitiats y sitiadors s' arreballan aquella posició, y quan ja los atapahits batallons castellans y francesos crehuen haverla guanyada, ab infernal estrépit s' arbola part del edifici per efecte dels fornets que 'ls catalans havian encés, y sols la mort y las runas detenen als soldats de Felip, qu' han de contemplar ja fins al acabament de la lluyta ondejant en aquell punt la bandera de la terra.

No eran menys sangnentas las escenas de qu' era teatre l' antich Convent de Sant Agustí y sos contorns. Després d' un avans y una retirada, la lluyta s' inclou dintre del górich monument. Aquella mansió de la soletat y de la calma s' ha convertit en un camp de batalla. A centenars de combatents esgrimeixen l' arma; tots los pits se buscan,

totas las balas troban son sepulcre; las voltas retenteixen al fragor de las descargas, als crits dels lluytadors y als ays dels ferits.

Mes contemplém lo darrer epissodi de la defensa. Allí, en lo Pla de Palacio, desde los primers instantos del combat han també tots complert com á valents, guiats en una de las embestidas per la bandera de Sant Jordi. Ara nobles y eclesiástichs, artistas y menestrals, donas y nins tots hi han acudit pera fer de sos pits un mur al enemich, qu' intenta entrar per aquella gran plassa. Desde 'l Palau Reyal fins al Portal de mar s' obra un ample fosso y 's construeix una forta barricada. Los generals Sanz Miquel y Basset, lo Coronel Vilana, D. Francisco de Sayol, D. Francisco de Solá y altres militars y cavallers dirigeixen los treballs, mentre lo canonge Anglada y alguns eclesiástichs enardeixen á la multitud ab sas patrióticas paraulas. Quan los uns treballan los altres detenen l' enemich ab sas descargas. Prompte las bocas dels canons coronan la barricada y allavors la metralla s' ajunta als tirs de la fuselleria y las columnas sitiadoras cauen abrusadas per aquell terrible foch com las espigas talladas per la fals del segador.

*
**

La resistencia havia ja passat los límits de l' humá. Los combatents ab sos rostres ennegrits per lo fum, polsosos y assedegats, mostravan ben bé sos efectes.

A las 12 del mitj dia, los qui lluytavan per los encontorns de Sant Pere y del Pla de Palacio vegeren ab estranyesa que 'l foch anava minvant y que fins allí arribavan los tochs de suspendre 'l foch que 's repetian en una y altre línea. Era que 'l Coronel Thoar, que manava en los vols de Sant Agustí, cumplint l' orde de Villarroel havia fet *llamada* de parlament, quan per los carrers se oia la crida disposta per los Concellers y Juntas manant que tothom de catorze anys en amunt corregués per darrera volta á la defensa.

¿Qué havia passat? Lo Coronel Ferrer, que semblava personificar per los barcelonins lo geni de la desgracia, havia portat a Thoar l' orde de suspensió encar que sabia la contraria determinació de las Autoritats.

Empero la ciutat estava ja tant abatuda, que no tingué valor pera trencar aquella treva, y fou cridat Concell General pera las cinch de la tarde en lo Saló de Cent.

Allí s' aplegaren los Concellers, los Diputats, las Juntas de guerra y altres personas notables. En aquella reunió presidida per l' ilustre patrici que fou lo darrer representant de la vella Catalunya, en Salvador Feliu de la Peña, todas las amarguras se revelaren, se manifestaren todas las opinions, las mes duras reconvencions se feren y mots plens d' heroisme s' escoltaren.

Allí Ferrer doná compte de la comissió que del Virey de Mallorca portava pera oferir á Berwick la sotsmisió d' aquellas illas en cambi del manteniment dels furs y privilegis catalans. La lectura d' aqueixa instrucció, fins alas horas no revelada, era un sarcasme en aquells moments en que 'l vencedor creyentse ja amo no escoltaria propositas.

Vencent la prudencia s' acordá finalment trametre á Berwick junt ab en Ferrer dos parlamentaris, que foren D. Marian Durán y D. Jascinto Oliver.

Era ja prop de la mitja nit quan los representants de Barcelona montats en magnífichs cavalls y ostentant trajes de cerimonia se dirigiren á la torra de Sant Joan, á la claror de las atxas que portavan alguns patjes, que llumnavan ab sinistre aspecte los munts de cadavers y 'l ruman qu' embrassava tots los carrers.

En una cambra d' aquella torre trobaren al Generalísim. Duas horas estigueren los emissaris lluytant ab l' eloqüencia que dona la desesperació y l' amor patri, contra l' inflexibilitat de Berwick. Mes tant fou lo que s' esforaren, que si be se 'n haguieran de tornar ab la intimació de que la Ciutat debia *rendirse á discrecion*, oiren no obstant de boca del Mariscal que concederia una capitulació proporcionada á l' estat en que 's trobava Barcelona.

*
**

A las vuyt del matí del següent dia (12 de Setembre) aplegats en lo Saló de Cent lo Concell, las Juntas de guerra y representants del Capítol de la Seu, escoltáren l' intimació que havian portat los parlamentaris, mentres la Diputació y Bras militar separadament tractavan de lo meteix.

¡Cóm devian destrossar lo cor de aquells catalans las fredas paraulas de l' intimació! Sense cap humá remey; ab l' enemich dintre de las murallas, y mancats de forsas pera resistirlo, devian subjectarse al jou de l' esclavatge; precís era abandonar tota la rica herencia de llibertat y gloria! No hi valgué lo frenétich ardiment dels que, com los Diputats Perpinyá y Copons y 'l Secretari Codina, proposaren la resistència á tota ultransa; l' hora fatal pera Catalunya havia sonat ja.

A las dotze del mitj dia tornavan los parlamentaris á la residencia de Berwick, y després de tres horas mortals pogueren arrancarli la concessió d' esborrarse la paraula á *discreció*, y un conveni redactat en nou capítols en que 's declaravan salvas y seguras las vidas é hisendas dels habitants y que no 's faria cap procés per lo que haguessen fet contra 'l Rey, estipulantse també la forma ab que 's rendian las tropas regulars y com s' ocuparia la Plassa y 'l Castell de Cardona. Mes aquell paper per desgracia de Barcelona no anava firmat; y no era mes que 'l traydor llas ab que havia de quedar empresonada.

Aquell meteix dia y á las últimas horas de la tarde se dirigian cap al Port y pujavan á Montjuich nombrosas forsas del exércit castellá-francés que plantaren en aquells dos punts las reyalas banderas.

La riallera aubada que feya vuyt anys espuntá en las riberas de Catalunya, s' havia tornat lo trist capvespre en que anava á pónrers per molt temps lo sol de sa llibertat y de sa gloria.

ANTONI AULÉSTIA Y PIJOAN.

LO CONVENT DE JESÚS

EN los números 8 y 9 del any 1873, tercer de LA RENAIXENSA, vaig publicar algunas noticias referents á lo Convent dit comunment de Jesús, ó sia de Santa María de Jesús de la Ordre de framenors, situat fora la ciutat de Barcelona. Despres d' ells, lo estimable y estudiós jove D. Andreu Balaguer, ab qual amistat m' honro, fou servit remetrem alguns nous datos que temps ha hauria publicat si quefers altres y negocis importants no m' ho haguessin impedit. Lo qual si be molt m' ha dolgut, es causa de qu' avuy puga ampliar mes ditas novas, aprofitant-me de papers de familia; y donchs que aixó plaurá al senyor Balaguer, serveixin d' excusa ab ell y encara que un xich tardá, rebi de ma part, per son envió, las mes complertas gracias.

Son datos los que vaig á posar, un bon xich deslligats y referents á épocas distintas, com que comensant gaire be al temps de la creació del convent acaban ab sa desaparició total, més, crech que podrán ser aprofitables per lo qui algun dia vulguia fer sa historia y per aixó no 's farán desplaure.

Recordarán los llegidors de LA RENAIXENSA que á deu

Juny de 1427 fou posada la primera pedra pera la edificació del antedit convent; luego que fou acabat, anaren á habitar bastants frares y adquirí prompte grossa nombradía y aixís no es estrany donchs que aviat se trobin noves adquisicions de terreno fetas per lo mateix, y efectivament onze anys després de la colocació de la primera pedra á 23 de Juny de 1438 se troba ja una escriptura de venda de una pessa de terra de extensió mitja mojada sita en lo territori de Barcelona y *supra curiam comitalem*, otorgada per Caterina, muller de Guillem Mestre, sabater, ciudadá de Barcelona, á favor de Guillem Quer, també ciudadá de Barcelona, *procuratori et economi regali conventus fratrum minorum domus seu Monasterii beate Marie de Jesu*, en poder de Rafael de Bruguera, Notari de Barcelona per preu de dotze lliuras dos sous moneda catalana; qual pessa de terra afrontava ab dit Monestir per la part de Occident; procedia d' altre pessa d' una mojada que posseia «*Petrus de deus Conde*» y pertanyia á la venedora Caterina Mestre, de Soltera, Montserrat, com á hereva de *Antonii Munserrat qº aventurerii Civis Barne*, son pare, segons lo testament d' est otorgat en poder de Jaume Isern Notari de Barcelona als set de Maig de 1436 y al dit Monserrat pertanyia per compra feta á Anton Gual *textore paussorum lane cive Barna*, ab escriptura en poder del propi Notari Isern á quatre Maig de 1412. Estava dita mitja mojada afecta á un cens de 2 morabatins, 2 sous 3 diners y 1 óbol, moneda de tern que lluhí lo Reverent F. Anton Salvador com á Guardiá del Convent, segons escriptura de venda y absolució otorgada per Francisco Ferriguell, Prebere, obtentor del Benefici segon de Santa Tecla, fundat en la Seo de Barcelona, segons escriptura que autorisá Honorat Çaconomina, Notari de la mateixa, á vint y nou de Novembre de 1456.

En dita pessa de terra, que com s' ha dit, confrontava per Occident ab lo Monestir, *cum parietibus dicti monasterii*, hi foren construidas la Sagristía, llibrería, dormidor nou, letrinas majors y safreig nou, segons així se dedueix

de nota de lletra del sigle XV, escrita en lo verso del pergamí en que está escrita la copia d' ahont son trets los antecedents datos, y que es donada per Guillem Andreu, Notari de Barcelona, lo qui tenia las escripturas del Notari antedit D. Rafael de Bruguera, als 17 de Febrer de 1453, la qual nota diu aixís: « † Carta de miga muiada de terra comprada per servitut del monestir de Ihs, en la quall terra es vuy la sagrestia e libreria e dormidor nou e letrines majors e çaffareys, e son quitats los sensos ó morabatins segons trobaren en la carta que está dins aquesta.» Que es la antecalendada que fou rebuda per lo Notari Feriguell.

Mes tart, en 1524, fou engrandit novament lo Monestir per la propia part de Orient ab una altre pessa de terra també de mitja mojada, que confrontava per Occident *in orto dicti monasterii*, la qual fou destinada á hort y se l'anomená hort major pera distingirlo del que avans tenia lo convent, segons així se dedueix de la nota posada en lo verso del pergamí de la copia de la escriptura de donació que diu «Carta de la donació del hort major del present monastir» y de la que y en lletra mes antiga diu: «Carta de la donació per iohan alsina apotecari al convent del ort maior». Dita escriptura de donació fou otorgada á 23 de Janer de dit any 1524 en poder del Notari de la present ciutat Pere Çaragosa per Joan Alsina, apotecari y ciudadá de Barcelona com á fill y hereu universal de altre Joan Alsina apotecari y també ciudadá de Barcelona y en cumpliment de la voluntat per est expressada en son últim testament otorgat en poder de Miquel Sumes, Notari de la propia ciutat als 8 de Janer de 1517, á favor del Venerable y Religiós fra Pere Pont com á Guardiá del Convent.

En la referida escriptura ye descrita dita pessa de terra, que tenia un camí comú de ample de tres palms de dextre, de la següent manera: *quoddam troceum terre olim cum vitibus et arboribus diversorum generum... in territorio Barchne prope ortum dicti monasterii et prope*

mansum berengarii vives, civ. bar. y segons d' ella se dedueix pertanyia á Joan Alsina, pare, per venda á son favor feta per Bernat Soler, Escribá del Registre de la casa del Consell de la Ciutat de Barcelona als 24 de Maig de 1493 en poder de Joan Ferrer, Notari de Barcelona y se tenia per lo dalt dit Benefici de Santa Tecla fundat en la Seo de Barcelona; cens no obstant que fou lluhit per dit Alsina, pare, als 7 Desembre de 1498 en poder de Martí Busquets, Notari de la mateixa.

Després, junt al Convent s' hi anaren fent cases, una d' ellas del Baró de Granera, fins á compóndre un carré extramuros de la Ciutat, que prengué 'l nom del convent, y que per lo tant s' anomená també de Jesús, segons se desprén, si be que ja es sapigut de tothom, de escriptura rebuda á 7 de Oetubre de 1709 en poder del Notari de Barcelona Francisco Cervera; cases que en la guerra de successió seguiren la sort del Convent, essent com ell destruidas per ordre dels qui durant lo siti regian la Ciutat, segons ho corrobora altre escriptura autorisada per lo mateix Notari Cervera á 12 de Novembre de 1714.

Reconstruit lo Convent y tornat á derruir en 1813 ab motiu de la guerra dels francesos, se tractá, com es natural, acabada aquesta de reedificarlo altre volta; mes per sa proximitat á Barcelona no 's permeté que 's fés en lo antich lloch que ocupava «atesas las reglas de fortificació.» Tothom ja 's recordará que quan existian las murallas, hi havia un radio ó circuit al voltant d' ellas, bastant estens en lo qual no podia edificarshi y sí sols tot lo mes, construirhi alguna barraca, y encara de fusta, pera guardar las eynas y resguart dels treballadors de la terra. Lo solar del Convent de Jesús caigué dintre aquest recinto y no tingueren altre recurs los frares que buscar altre local. Lo qual lo trobaren en lo lloch conegut llavoras per lo «Estret de na Ballestera» al principiar lo poblat de Gracia. Lo terreno que per aixó se necessitá fou adquirit al Dr. D. Pau Vicens y Serra y una mes petita part als administradors dels bens dels menors fills de Ignasi y Cate-

rina Ramon y Barceló, segons dos distintas escripturas otorgadas als 13 de Janer de 1817 per lo Síndich del Convent de Jesús, y com á tal síndich «Procurador y Major-dom de la Sede Apostólica per la Iglesia de Roma y per quí de la dita Iglesia y de dit Síndich en son nom, hagués títol y causa y pera l' útil us dels religiosos de dit Convent.» Lo preu de la pessa de terra comprada al Dr. Sabater fou de tres mil doscentas trenta lliuras catalanas. Ademés pera acabar de regularisar lo terreno necessari pera la construcció de la Iglesia s' adquirí un tros de terra de mil doscentas seixanta canas set palms y mitj que al costat d' ella hi tenia lo Real Monastir de Nostra Senyora de Junqueras, qual terreno fou valorat per Joan Fariols y Jacinto Soldevila, pagesos, com experts per part, vehins lo primer d' aquest pla de Barcelona y lo segon del poble de San Andreu de Palomar, fixantlo al preu de mil lliuras catalanas: mes com lo convent no las pogués pagar per falta de recursos se reduhí lo terreno solament á lo mes precís, que era desde la cantonada que unia lo convent ab la paret del Cementiri fins al camí que termenava ab la heretat de las Religiosas de Junqueras, en extensió de setanta tres palms

La escassés, donchs, de fondos, ja que no contavan los frares ab altres medis que las caritats dels fidels, los obligá á construir sols lo mes precís pera tenir una petita Iglesia y una poca de habitació pera alguns religiosos; aixís se compren la poca dimensió que tothom pot veure te la Iglesia de Jesús en Gracia pera la qual se necessitaren sis aras, las quals encara foren cedidas, y la casa Rectoría de la mateixa. A pesar de tot y encara que pera arbitrar recursos tractaren de vendre part de l' aigua del antich convent, es lo cert que á la primera espulsió de las ordres religiosas en 1820 estava lo convent en grossos deutes y entre altres ab lo mestre de casas que lo habia construit y fet las obras posteriors de la cerca del hort y altres, Narcís Petit, á quí en paga no tingueren altre recurs que donarli materials sobrants de la obra.

Lo terreno en que estava edificat lo antich convent lo destinaren los religiosos á conreu, menos lo que era Cementiri, que destruit també ab motiu de la guerra de la independència com lo convent y barriada de Jesús, luego de acabada aquella fou renovat baix las reglas de fortificació, ab autorisació del Govern, parér de la Junta de Sanitat y aprobació de la autoritat Eclesiástica, benehintlo lo Bisbe de Barcelona. No obstant á l' any 1820 se comensaren á crear dificultats pera nous enterraments entre altres lo pago de quatre duros per cos pera los gastos del nou Cementiri de Nasaret, motivant una esposició dels habitants del pla de Barcelona que per haber contribuit á los gastos d' aquell y tenirhi enterrats «de mes de tres sigles» á sas familias hi pretenian tenir dret, de la qual com á curios copio lo següent párrafo. «La inclinació del home de juntarse á los seus, aduch després de la seva mort en la estancia del repós, y la pretensió no menos justa que humana y religiosa de pagar lo tribut de dolor per la pérdua dels deudos y de elevar á la mansió de la pau los vots y súplicas pera son etern descans, atrau molts cadáveres pera enterrarse en dit actual cementiri de Jesús, al qual acuden una gran munió de vivents tots los dias y en particular lo de difunts, en lo que es en tots los anys un punt ahont acuden los vehins de la capital y sos suburbis á oferir y fer sufragis y oracions pera las ánimas de sos causants, allí sepultats en lo dit Cementiri de Jesús.» A pesar de tot aviat fou tancat y trasladats á altres sos restos.

Després se posá á la venta per lo síndich Apostólich que era lo Rnt. Fr. Francisco Tusquets tot lo terreno, safreig, cisternas, gruta, agua, mina y tot quant existís en lo antich Convent segons anunci del 21 de Janer de 1832 que aparequé en lo *Diario de Barcelona* del 23 firmat per lo Notari D. Joseph María Odena, en que se deya que en lo despatx de est y en casa lo corredor públich y jurat D. Joseph Puig se trobarian las tabas ó condiciones, per los qui ho volguessin comprar; las que com totas las de aquell temps comensavan ab la fórmula «Encantau,

veneu y al major postor en públic subast lliureu» y acabava ab la de «E digai qui dir hi voldrá que al mes donant se lliurarà.» Mes, com aquest medi no dongués resultat se deslliberá treurho al públich encant per intervenció del dit corredor Puig, senyalant lo dia 21 de Mars del propi any 1832 á las quatre de la tarde en lo lloch acostumat de la plassa de San Jaume, segons anunci en lo referit Diari de setze del mateix Mars en lo qual se exigian axaus per part dels licitadors. No habent donat tampoch resultat eixa subasta, en lo Diari del 23 de dit Mars, se torná á anunciar pera la següent dia 24 á las cinch de la tarde y següents dias á la propia hora ab intervenció del mateix corredor, fixant lo total valor de lo que 's venia, setze mil setcentas lliuras barcelonesas. Sembla que tampoch doná resultat y veyent que á pesar de las repetidas subastas no hi habia compradors se resolgué prescindir de las tabas y vendreho baix los pactes y condicions que en lo acte de la subasta convinguessen venedor y licitador. Així es de veure de l' anunci publicat per lo propi Diari lo diumenge 17 de 1832.

La nova subasta tingué lloch lo endemá 18 á las cinch horas de la tarde en lo referit lloch acostumat de la plassa de San Jaume ab intervenció del subastador D. Joseph Vila, y á 22 de Juny del propi any fou otorgada la escriptura de venta de lo que fou Convent de Jesús y dos sextas y mitja part de l' aigua que tenia (mitjansant lo convenient breu pontifici d' alienació) per lo Síndich Apostólich á favor del Rnt. Dr. D. Domingo Malet y Pí, Prebere y Beneficiat de la Iglesia de Santa María del Mar de la present Ciutat de Barcelona, com á laica y privada persona en poder del Notari de la mateixa D. Joseph María Odena. Lo preu sis mil cinquanta lliuras catalanas y la estensió de terreno ó área venuda fou de tres mojudas, tres mundinas y seixanta canas cuadradas. En 4 de Febrer del següent any 1833 y en poder del mateix Notari Odena fou adjudicada al propi Rnt. Malet la restant quantitat d'

aigua que venia á ser de unas disset plomas per preu de setcentas cinquanta lliuras catalanas.

Lo comprador feu arrencar los fonaments de lo que havia sigut convent, construirhi una barraca, donchs no permitia mes la proximitat de las murallas que clohian á Barcelona y compondre la mina d' aigua, prenent lo nou lloch lo nom de «Font de Jesús,» que tan renomnada ha estat y que ha fet per tant temps la delicia dels Barcelonins. En las ápocas ó cartas de pago fetas per los diferents operaris á favor del referit Prebere Malet, totas en poder del Notari que fou de la present, D. Joan Fontrodona, als cinch de Novembre de 1832 y 18, 19 y 21 de Maig de 1841 se poden veure las obras que aquell feu pera destinarho á lloch de recreo. Desde l' últim dit any final de 1873 se verificaren quatre traspessos de la predita finca que está ara partida en diferents porcions, possehidas per distints particulars. Fins la petita barraca ab figas de moro que al publicar los dos articles referents al Convent de Jesús vaig dir que existia encara ha desaparecut, construhintshi en son lloch diferents casas del hermós carré d' Aragó, uns dels del *Ensanche* que tant embelleix la ciutat nostra.

F. MASPONS Y LABRÓS.

L' HEREU

I

RAM al pondres lo sol de un bell jorn de Setembre de l' any 1870: en tot lo rich pla del Llobregat s' estava en plena cullita dels rahims y rer tots los pobles y per totas las Masías se notava lo bullici y animació que porta semblant feyna. Los matxos carregats de picarols portant una portadora per part, modestos burros poguent apenas tragar la carga que 'ls hi posavan, carros plens de portadoras, que suquejant per totas parts deixavan escapar lo most que convertit en ví tants de quartos val al laboriós pajés de aquell pla; en fi tot era riquesa y abundancia y animació y vida.

¿Y en las vinyas? ¡Oh! en las vinyas l' animació era encara mes gran; d' ací d' allá, collas de homens y donas que ab lo falsó á la ma y lo cistell penjat al bras tallavan los rehims; altres fent las cargas, altres pesantlas, altres posant los caperons á las portadoras y esperant los carros y animals pera carregarlas, y tots en fi treballant ab nou delit, pues que se 'ls acostava ja la hora de plegar.

En una vinya de la bora del poble de C... mes gran y

mes ben cuydada que las altres, passava una escena molt parescuda á la que habem descrit, sols que los jornalers anavan ja á plegar, quan un crit de — L' amo ve ; — ara es aquí l' amo — se deixá sentir de totes las veus, y totes las caras s' animaren ab un sonrís d' alegría. En efecte, un home s' acostava ab pas mesurat, saludant á tots afablement y tenint per cada home una paraula amiga y per cada dona una rialla falaguera.

—¿Cóm ha anat la feyna avuy Joan? Hem fet gayres cargas?

—Sí, mon amo, gracias á Deu, y pochs anys, y aixó que ja passo dels xexanta, habia vist una cullita tan bona y abundanta com aquest.—

—Aixó es bo, y puig que Deu beneheix nostres afanys, donemli gracias, y celebremho ab alegría.--Apa, minyons, y vosaltras també, donas, cap á casa, que quan tots hi serem vos faré donar per la Paula un verená, que quasi quasi de sopar vos podrá servir: y dient aixó emprengué la marxa vers la Masía, distant d' allí encara no un quart. Tots los jornalers lo seguiren, mes sols lo Joan, á qui ell al arribar á la vinya s' habia dirigit, se li posá al costat; los demés anavan detrás, qui cantant, qui rient y bromejant ab las donas, qui parlant del bon ví que 's culliria aquell any. Sols l' amo anava callat, pero era son natural; pocas paraulas, pero amables y espressivas; no reya may, pero somreya sempre quan als altres se dirigia, axís es qu' era estimat y volgut de tothom, no parlem ja de lo Joan qu' habia entrat á la Masía de baylet en temps de son Avi y de la Paula, viuda d' un antich Masover y dida d' un seu germá: aquestos fins la vida haurian donat per ell si aixó li hagués fet plaher.

Al arribar á la Masía trobaren ja descansant á l' era als trepitjadors y als qui cuidavan de las premsas, y tots plegats s' assegueren fent tabola á esperar lo promés brená: Poch tardá á presentarse la Paula seguida d' una minyona que per ajudarli á cuydar la viram y los tocinos tenian, portant la primera una grossa plata d' ensiam ab

pebrots y tomátechs, y una altre ab un parell de truytas ab cansalada com un parell de sols: la noya duya los pans, lo porró del ví y un canti d' aygua fresca. Estengué la Paula unas blancas estoballas al mitj de l' era, llescá lo pa, partí las truytas y ab un—Minyons, que vagi de gust,— los deixá despatxarse á sa manera: ab un santiamen fou tot acabat. L' amo aparegué sols un moment á dárloshi la bona nit y aquesta fou la senyal d' empendre la marxa cadascú cap á casa seva, menos los prempsadors senyalats per quedarse aquella nit.

Lo senyor Jaume que aixís se deya l' amo de la Masía, se ficá á casa seva, entrá al seu cuarto per notar los journals fets y las cargas cullidas en aquell dia, y al sentarse á la taula per posarse á escriure quedá molt sorprés al trobars á sobre una carta, puig res li habian dit de que l' haguesen duta: gran alegría se pintá en sa cara ja avans de llegirla, mes al obrirla y veure lo que contenia, fou tan gran sa emoció, que dos llágrimas li lliscaren cara avall, pero llágrimas d' alegría, ja que á los cors bons y sensibles també las alegrías los fan plorar. ¿De quí seria aquella carta que tant sos sentiments movia? De sa estimada tal volta? No, aquella carta era de son germá, únich germá que tenia, á qui aymava ell com un fill, pues l' habia educat y dirigit per ser molt mes jove.

II

Jaume Casanovas era fill de un dels pagesos mes richs del pla del Llobregat: son Pare, que habia sigut fill únich y per lo tant molt contemplat, no volguent ésser pagés se li ficá al cap d' anar á estudiar á Barcelona, y per mes que á casa seva costá molt que hi consentissen, al fí cediren com cedian sempre devant de un capritxo del jove Ignasi ó l' hereuet com tots li deyan; mes fou ab la condició que no habia de pendre carrera y que 's casaria á la Masía

per viure sempre al costat dels seus pares, per que los horrorisava l' idea de passar la vellesa sens son estimat y únich fill. Mes al poch temps de ser á la ciutat, l' Ignasi s' enamorá fortament de una noya de Barcelona, filla de bona casa y jove també com ell, pero tant bona y tant guapa que rahó ell tenia al dir que sa estimada era de un cor de ángel y de cara de serafí: ab tot y las bonas qualitats de la Quimeta, que aixís se deya la noya, tant fortament se oposaren los bons jayos de la Masía, que fins amenassaren á son fill de desheretarlo si portava avant lo casament: la noya al saberho, moguda de los seus bons sentiments, no volguent donar als Pares de l' Ignasi semblant pena ni volguentlo perjudicar tant á ell per l' avenir li torná sa lligada paraula, quedant la pobre morta de dolor y de tristesa despres de tal sacrifici. L' amor del jove s' encengué molt mes al veure tanta abnegació y bondat, y estava resolt á passar per tot ab tal de fer seu aquell ángel, quan gracias á la mediació de un parent capellá s' arreglá la cosa, cedint la noya de bon grat á los desitjos de sos futurs sogres d' anar per sempre á viure ab ells á la Masía y de deixar lo trajo de ciutat per lo gipó y la ayrosa mantellina blanca.

Molt felís fou lo jove matrimoni; ni un sol núvol entelá may lo blau y pur cel de sa ditxa; si no que com felicitat complerta no hi pot ser may, quedá la Quimeta tant delicada despres de lo naixement de son primer fill, que may mes sa salut fou bona: molt temps estigué sens tenir familia fins que al cap de quinse anys doná á llum un altre noy, quedant encara mes malalta que avans.

Un any després morí de una pulmonía son estimat marit: aquest cop era massa terrible per son cor y per sa naturalesa; y ni física ni moralment lo pogué resistir. Pos-trada en lo llit passava horas de lluyta terrible, desitjant morir per reunir-se á son espós que tant aymava y per acabar sos sufriments, mes de prompte sentia sos fills, y volía viure, viure per ells, per cuydarlos y estimarlos per ella y pel Pare carinyós que habian perdut.

Un dia, sentint que la vida se li acabava, volgué rebre los Sants Sagraments, y després cridant á son fill gran y fentse portar lo petit que encara mamava, li digué:

—Jaume, fill meu; jo 'm moro, ja ho veus: per vosaltres, sols per vosaltres he demanat á Deu la vida, mes no dech meréixerla; fassis la voluntat de Deu. Tú que ja ets grandet, tú que ets bo, vetlla per ton germá, ell es petit, es delicat, á tu, sols á tú l' encarrego. Fés que may trobi á faltar son Pare, dirigeixlo ab tos consells; fes que may me trobi á faltar, cuyda 'l ab carinyo, estima 'l ab ternura com jo feria. En fí, fes sa felicitat y pren lo encárrech que jo te faig com lo prech d' una Mare que s' está morint. Jaume, fill meu, ¿promets cumplir lo que t' acabo de encarregar?

—Sí, mare meva, vos ho juro, ho cumpliré: desde aquest instant l' Enrich será mon fill, y vetllaré per ell y l' estimaré y lo dirigiré ab mos consells; sa ditxa será avans que ma ditxa, sa felicitat avans que la meva. ¿Esteu contenta? Desitjeu res mes?

—No, fill meu, sols abrassarvos per derrer cop y que Deu te pach lo consoll que ab tas paraulas m' has donat.

Pocas horas despres aquella ánima pura pujava al cel acompanyada de las oracions y llágrimas de sos fills y de los servidors de la casa que tots l' estimavan per sa bondat y dulsura.

Son fill gran habia entrat al cuarto sent un noy y sortia sent un home: l' encárrech que sa pobre mare li habia fet era sagrat y volia cumplirlo com deu cumplirse un jurament, sens mirar obstáculos ni dificultats: desde aquell instant tot son carinyo se concentrá en lo petit Enrich, y lo cuidá y vetllá com una mare.

Vingué 'l temps de desmamarlo y per que no s' anyorés, se quedá la dida, que es la Paula aquí ja coneixem, viuda de un ceu masover: lo noy cresqué, y ab ell l' afecte que li duya son germá. Quan hagué acabat en lo poble sos primers estudis l' enviá á Barcelona, perque deya que era massa viu y delicat per quedarse á pagés:

brillantment seguí l' Enrich sos estudis, fent ab aixó la ditxa y l' orgull de son germá, que quan á las vacassions pujava á la Masía per passarhi los mesos de calor, no 's cansava de alabarlo y complaurel y divertirlo ab tot quan podia.

L' Enrich acabá la carrera de metje y després de pendrer lo grau de Doctor á Madrit, se 'n aná á l' estranjer á fer un poch la práctica y á viatjar: res volia planyer son germá per que sortís un home perfet y acabat.

III

La carta que acabava de rebre lo Senyor Jaume y que tanta alegría li causá, estava concebuda en aqueixos termes.

«Molt estimat germá: molta satisfacció tinch avuy al agafar la pluma per escriuret, puig se que vaig á darte una alegría, al dirte que habent acabat ja la práctica de mos estudis que era lo que aquí me tenia, prompte, molt prompte estaré en tos brassos, per no separarnos ja mes per ara, si Deu ho vol: gran desitj ne tinch, porque, habent passat tant temps fora me anyoro de veuret.

Digas á la Paula, ma bona dida, que 's prepari per fer-me una bona escudella de pagés, pues cansat estich del cuinar de aquest país y ab afany espero sentarme á la taula de casa y menjar los plats catalans.

Esprecions de tots y reb per endevant un fort abrás de ton germá

ENRICH.

París 18 Setembre.

Estavam á 26, poch dias podia donchs tardar en arribar lo noy mimat de la Masía. Lo senyor Jaume assegut, ab la carta entre sas mans no 's cansava de llegirla, quan al fí cridant á la Paula li digué:

—Tinch una gran noticia que darvos, Paula, una noticia que vos causarà gran alegria; l' Enrich ha sortit ja de París y de un dia al altre està per arribar. Arregleu beson quarto, poseu las cortinas que hem fet fer novas, treyeu las fundas del sofà y de las caderas, ompliu los jerros de flors, culliu totas las que hi hagi al hort y poseune per tot arreu, en fí que tot fassi goig y estigui preparat per rebre nostre estimat Enrich. En sa carta á mes de dir que vos dongui espressions hi ha un encàrrech pera vos, y es que li feu un bon plat de escudella de pagés que á 'n ell li agrada tant: feune donchs cada dia comensant demà y que tot estigui prepatat per rebrel com se mereix.

La Paula tot volgent riurer d' alegria no feya sino plorar y á cada encàrrech que lo Senyor Jaume li feya, anava ella dient—Si, mon amo; arreglemo be..... Enrich, pobret Enrich, al fí tornarà..... Una bona escudella..... Totas las flors; si, si, corro á arreglarho tot, fill meu..... Lo meu estimat.....

Y dient tot aixó se 'n aná escala avall mitj boja d' alegria á posar mans á l' obra per las ordes que li habian donat.

Pensatiu y com capficat se quedá lo senyor Jaume, recolsat en una cadira, lo cap entre sas mans, fins que un fort y próxim soroll de rodas lo tragué de sas meditacions; alsá lo cap, mirá al pati, veje en ell una tartana, de la que baixá un jovenet y abans que tingués temps ni de alsarse de la cadira ahont seya se sentí estrenyer per l' abrás mes fort y espressiu que s' hagi dat may, mentres queyan en son front duas grossas llágrimas al temps de darli un bes.

Es que habia arribat son germá, lo tant volgut y esperat Enrich. Al ser passat lo primer moment, lo senyor Jaume l' apartá un xich enrera, y portant los ulls del jove al retrato de la seva mare que tenia allí penjat y del retrato al jove, ab molta emoció li digué:

—Per ferte encara mes volgut y estimat ets sa viva imatge, cada dia t' hi semblas mes.

Y los dos á un temps s' agafaren las mans y;—Pobre mare!—digueren al temps que de sos ulls lliscava una llá-

grima y sos llabis murmuravan una oració per la seva ànima.

Agafats de mans s'assegueren al sofà y comensaren una dolsa conversa interrompuda de tant en tant per un— Noy, que t'has fet guapo, y qu'has crescut, y ara potser t'anyorarás—y altres cosas per l'estil dictadas totas per lo gran carinyo que lo senyor Jaume duya á lo seu germá.

En aixó va entrar lo Joan á dir que lo sopá era á taula y aixecantse baixaren al menjador á honrar á la Paula, que en lo poch temps que habia tingut, se habia afanyat per obsequiar á l'Enrich fentli los plats que mes li agradavan.

Al sortir del quarto, travessar la sala y demés aposentos de la Masía, una gran admiració se anava pintant en la cara del Enrich y al menjador, no poguent ya mes sa curiositat digué á son germá:

—¿Saps, Jaume, que m'admira molt que visquent tu tan retirat trobi cambiats tots los mobles de la Masía, pintadas de nou las parets, y tot embellit y renovat? Vols dir-me á que se deuen tals novetats.

—Si, Enrich, prompte t'ho diré: es una gran nova que no t'he volgut escriure may, per que volia tenir la ditxa de dírte-la de paraula: es que 'm caso y no 's podia rebre cap senyora del modo que estava nostra casa.

Fou tanta la sorpresa de l'Enrich, que 's quedá un rato mirant á son germá sens saber que respondre, fins que aquell li digué:

—¿Tan t'estranya la nova que t'he donat, que t'ha deixat sense paraula? ¿es que 't causi pena mon casament? Si es aixó, aparta tot temor que lo casarme jo, vol dir sols que de aquí en avant en lloch de un cor, ne tindrás dos que t'estimarán y dos personas que vetllarán per ta felicitat.

—Perdona, germá si la sorpresa no m'ha deixat felicitarte com ara ho faig ab tot lo meu cor: may he duptat de ton carinyo ni 't crech de cor tan petit que per estimar

á un altre, tingui de minorar lo carinyo que 'm tens á mí. Molt be fas en casarte per que una senyora era aquí necessaria. ¿Y digas, qui es la promesa? La coneix jo? Es la María de ca'n Pla? La pubilleta de ca'n Riera? La.....

—No 't cansis, no ho endevinarás, per que no la coneixes y es casi forastera en aquest pla: es la filla única, de aquell fabricant que vaig escriuret que habia fet aquell gran edifici á una hora de aquí. Son molt bona gent, filla única com ja t' he dit, y no te mare: te divuit anys, es bona, sensilla y virtuosa, y encara que una mica massa jove, crech que es la noya que 'm convenia per fer ma felicitat.

L' Enrich lo deixá acabar sens treureli los ulls de sobre, y ab gran pausa li digué:

—¿Tú, l' hereu de la Masía de Casanovas, tu te casas ab la filla de un fabricant? Confesso que may ho hauria dit y me temo molt que la tal gent abusant de ta bondat y de ta bona fe t' hagin agafat. Y digas com l' has coneguda? Ahont l' has trobat semblant tresor?

Ferit per las paraulas irónicas de son germá, mes sens volguer semblarho li digué tranquilament:

—L' he coneguda á casa seva, sent lo sol que la iluminava, l' he vista á l' Iglesia ahont pregava com un ángel, l' he trobada pel camp corrent com una papallona, l' he sentit.....

—Vamos, que si segueixes aixís haurem cambiat lo paper, sent tu l' entussiasta jove de vint anys y jo l' home pausat de trenta cinch.

—Tens rahó, Enrich, mes si la coneguessis pensarias com jo, y l' estimarias com no pot deixar d' estimarla tot aquell qui la veu y la compren.

—¿Y com se diu ta estimada? Leocadia, Aurelia, Corina, ó algun nom per l' estil?

—No, ab aixó si que t' equivocas de mitj á mitj: ma promesa 's diu Tereseta, com se deya la nostra avia, que ja veus no es cap nom retumbant ni novelesch.

—Bueno, bueno, menos mal, pero no se per que, temo que aquest casament no farà ta felicitat.

—Quan l' hakis vista, quan hakis conegut lo seu pare, te passarà aquest temor, y me donarás la rahó. Demá es festa; despres de dinar pujarem á caball y ab un moment serem allí; ganas tinch de que la coneixis y te tranquilisis per ma felicitat.

Poch convensut quedava l' Enrich per las rahons de son germá y gens tranquil per sa elecció. La conversa habia tingut lloch tot sopant, així es que á la pobre Paula no li serví gens l' haberse escarrassat, per que massa seria era la cosa de que tractavan per que s' ocupessin de menjar.

Molt luego de haber sopat se donaren la bona nit, anantsen cadescu al seu cuarto, poch satisfet l' un de l' altre. L' Enrich temia per la felicitat de son germá; ja lo senyor Jaume lo feria lo modo que 'l Enrich habia pres son casament. Tot estava disposat á fer per complaure á son germá tot menos trencar la empenyada paraula y á renunciar per sempre á la que tant estimava y ab la que creya ser tant felís.

(S' acabarà.)

P. A.

LA CONSERVACIÓ DELS FRUYTS

V

DESPRES d' haber vist en los párrafos anteriors l' estructura dels fruyts, fenómenos del madurament y las causas que obran en l' alteració d' ells; hora es ja de que entrém de plé en lo camí que 'ns havem proposat recórrer en lo present escrit, qual es el de la conservació del fruyts.

Per aquest fi y efecte, deu destinarse un local á propòsit anomenat *fruyter* ó millor *fruyteria*, la qual deu reunir indispensablement, las condicions que la ciencia 'ns ensenya.

Pera construir una fruyteria, s' escullirà un terreno ben sech, un poch elevat y ab esposició al Nort; donant-li las dimensions qu' es cregan mes convenientes, segons la quantitat de fruyts qu' hagi de contenir.

Du Breuil recomana com á mes ventatjós lo plan d' una fruyteria descrita en la sua obra d' arboricultura, quals detalls son los següents:

Lo paviment deu establirse á 70 centímetros de profundidad que pot baixar fins á un metro si 'l terreno es ben sech. Aquesta disposició, permet resguardar mes fácilmente l' interior de la fruïteria de la temperatura exterior. Pera impedir que l' aygua de las plujas s' acumuli prop de las parets y que s' infiltiri en la fruïteria, es precís donalshi al voltant un talús ó inclinació oposada á las parets, que deurá construirse ab morté fins un poch mes amunt de la superficie del terreno.

La fruïteria deurá estar rodejada de dobles parets, deixant entre ellas un espay vuyt y contínuo á manera de corredor, de 50 centímetros d' amplaria : la capa d' ayre interposada entre aquestas dos parets, es un medi excellent pera sustraurer l' interior de la fruïteria de la acció de la temperatura exterior. Aquestas dos parets deurán tenir uns 33 centímetros de gruixaria y construirse ab una barreja de terra argilosa, palla y un poch de marga; preferint eixa materia á la que ordinariament emplean los mestres de casas, per ser menos cara y poch conductora del calorich. Aquestas parets deuen estar dispostas de manera que lo paviment del passadís ó corredor estigue al nivell del de la fruïteria.

Lo circuit presentará sis oberturas, tres en la paret exterior y tres en l' interior ; pero del tot semblants y de manera que las de una part vingan á parar davant de las altres. Las exteriors deuen compondrers : Primer, d' una doble porta, de las quals, l' exterior s' obra envers á fora y l' interior cap á dintre, construïda de manera que puga doblegarse longitudinalment en dos, pera que l' amplada del corredor no impideixi que s' obri del tot : en temps de fortas geladas, se posa palla en lo vuyt que deixan aquestas portas. Segon, de dos finestras d' uns 50 centímetros quadrats, col·locadas á cada part, obrinse á 1 metro y 50 centímetros de terra, y tancadas per una doble separació de pots ó finestrons, dels quals un s' obra envers á fora y l' altre en dins ; omplintse també de palla lo vuyt que queda entre 'l·ls, al aproximarre l' ivern.

La paret interior tindrà una porta sensilla y dos finestretas, que deurán tancar-se per medi de dos portellas corredissas, obrint-se ab direcció contraria una del altre.

Tan luego com los fruyts vagen col·locant-se en la fruyteria, 's posarán en las pinturas y escletxas de las finestretas, tiras ó faixas de papé per impedir que l' ayre del corredor, entre en l' interior de la fruyteria. Ditas finestras sols serveixen pera permetre l' entrada al ayre y la llum, á fi de poder netejar y ventilar la fruyteria, avans de depositar en ella los fruyts.

Lo sostre de la fruyteria deu estar format d' una capa de molsa, sostinguda per medi de llatas ó pals, que será precís enfangar avans ab una barreja de terra gredosa y baballas ó rosegalls de la palla del bestiar, que tinga uns 33 centímetros de gruixaria. Aquesta construcció es indispensable pera prevéurer l' influencia de la temperatura exterior. Si sobre aquest sostre 's col·loca un fort encanyissat, se tindrà una porxada ó golfa que podrá utilitzar-se per altres usos.

Lo paviment de la fruyteria deu estar entarimat ó cubert d' una capa d' asphalt ó altre cosa análoga, y las parets y 'l sostre cubert ab posts ó llatas d' abet ó de pí: aquestas precaucions contribuheixen á mantenir en l' interior, una temperatura igual y una atmósfera exempta d' humitat.

Desde 50 centímetros del entarimat fins á dalt, se collocarán en totas las parets, una série de llistons d' abet ó de pí d' uns 5 centímetros d' ampla, disposats en forma de prestatje pera depositar sobre d' ells los fruyts, fent per manera qu' entre llistó y llistó hi haja una petita separació, pera que l' ayre pugui circular lliurement; y guardant entre cada prestatje, la distancia de 25 centímetros, essent l' amplaria de dits prestatjes d' uns 50 centímetros. Aquestos llistons dels prestatjes, han d' anar enclavats á uns soports formats ab llatas de 10 centímetros ample á la distancia de 1 metro 50 centímetros uns d' altres, y subjectes al sostre per medi d' uns llistons; se sos-

tenen per davant ab montants ó travessers col·locats á la distancia qu' havem fixat per los prestatjes, sobre dels quals han d' estar clavats los llistons. A fi de que pugan véurers á la vegada tots los fruïts arreglats sobre 'ls prestatjes, se donará als mes elevats una inclinació d' uns 45.º inclinació que deurá disminuir á mesura que baixi, de manera que las que ocupen 1 metro 50 centímetros del terreno estíguen ja horizontals. Cada prestatje tindrà per davant y per detrás una bora de 2 centímetros de surtida.

Pera que l' ayre puga circular lliurement per entre 'ls prestatjes, se procurarà que no estiguen pas completament arrimats á la paret.

En lo centro de la fruitería 's col·locará una taula de 2 metros de llargaria per 1 d' amplaria, circuida d' una bora semblant á la dels prestatjes, sobre de la cual se posarán interinament, los fruïts que deurán col·locarse luego en lo lloch indicat.

Davall de la taula poden establirse tres prestatjes horizontals, disposats com los precedents.

Tal es la fruitería que descriu Du Breuil en sa obra, y la qual recomanem als arboricultors per reunir totas las condicions que s' exigeixen pera guardar mes ó menys temps los fruïts.

VI

Una fruitería ó local pera conservar los fruïts, pera que donga resultats satisfactoris deu reunir indispensablement las condicions següents:

- 1.ª Una temperatura constant.
- 2.ª Que dita temperatura no passi, si posible es, de 4 á 10 graus centígrados sobre cero.
- 3.ª Que 'l local estigue completament privat de l' acció de la llum.
- 4.ª Que l' atmósfera de la fruitería no continga pas

mes oxígeno que l' indispensable pera poder penetrar en ella sens asfixiarse.

5.ª Que 's conservi tot l' ácit carbónich exhalat per los fruyts.

6.ª Que l' ayre contingut en la fruyteria sia mes aviat sech que humit, qual grau higrométrich no deurá pas passar de 25 á 30.º del higrómetro de Saussure.

7.ª Que 'ls fruyts estiguen col-locats de tal manera que no 's comprimeixen los uns ab los altres.

Sobre aquestas condicions devem dir: Primer. Que com lo calor ó lo fret dilatan ó rarefeixen los líquits continguts en los fruyts, aquestos poden malmetrers, excitada que siga la fermentació per tan desfavorable causa. Segon. Si la fruyteria tingués una temperatura mes enllá que l' indicada anteriorment, se desenrotllaria la fermentació, que no pot pas tenir lloch en una temperatura inferior á cero graus, quedant en aquest cas estacionari lo madurament del fruyt. Tercer. Havem dit ja que la llum accelerava lo madurament del fruyt, facilitant las reaccions químicas que tenen lloch; si estigués en excés se passarian completament los fruyts, acabant per podrirse. Quart. Havem dit també que l' oxígeno del ayre era un dels agents indispensables pera que se desenrotlle la fermentació pútrida en las substancias orgánicas; sens aquest agent los fruyts permanexerian estacionaris, conservantse tot lo temps que estigués en una atmósfera completament privada d' ell. D' aquesta circumstancia traurém partit pera la conservació dels fruyts per los medis qu' exposarem luego, pero ab las degudas precaucions pera que pugam entrar en lo local sens asfixiarnos. Quint. Respecte al ácit carbónich en la fruyteria, per las experiencias de Couverchel, consta qu' influeix d' una manera molt poderosa en la conservació. Sisé. L' humitat es altre de las condicions mes necessarias pera que 's desenrotlle la putrefacció en los fruyts, pugent traurer partit d' aixó disminuhintla en lo local; pero sens que quede aquest completament sech, puig á llavors, perden la su-

perficie dels fruits gran quantitat de fluids sucosos, acabarian per arrugarse y secarse per complet. Seté. Y ultimament si 'ls fruits estiguessen en contacte los uns ab los altres, se verificaria com tenim dit, la ruptura dels vasos y celdillas, resultant d' aixó, la mescla dels diversos fluids que favoreixerian las reaccions que tenen per consecuencia la deterioració dels fruits.

VII

Pera conservar los fruits per qualsevol dels medis que poden usarse, havem de procurar avans de tot que estiguen completament sans, es dir que no hajan pas rebut cap cop, ni arribat á sa completa maduresa, y per últim qu' hajan estat cullits en dia clar, seré y sech després d' haverse dissipat la rosada ó siga desde las 10 del matí, hasta las 4 de la tarde, segons l' estació. A mesura que vagen arribant, se col·locarán damunt de la taula avans indicada que deurá estar cuberta de palla, cotó ó molsa ben seca, ahont se 'ls deixarà durant 2 ó 3 dias pera que perdin part de l' humitat que contenen.

Luego se posará sobre 'ls prestatjes un poch de molsa ben seca ó cotó; s' aixugarán suaument los fruits ab una franel·la, y 's col·locarán ab ordre sobre 'ls prestatjes, tenint cuidado de col·locar en una mateixa série las especies análogas. Aixís disposats los fruits se deixarán las portas y finestras obertas durant lo dia, si 'l temps no es humit. Son necessaris sis ó vuyt dias pera que 'ls fruits desprenyan l' humitat sobreabundant que contenen. Despres se tancan hermeticament totas las surtidas, no obrin tlas portas sino per las operaciones indispensables en l' interior.

Per traurer l' humitat de la fruytería 's recomanan varias cossos absorvents del aygua, com per exemple, lo *cloruro de calci* que no deu confondrers ab lo cloruro de cals per ser cossos totalment diferents, l' óxit de cals ó

cals viva, l' ácit sulfúrich ú oli de vidriol etc. pero 'l mes usat de tots es lo cloruro de calci, qu' es troba en lo comers bastant barato, y que té la propietat d' absorvir prop del doble de son pes d' aygua, que 's torna deliquéscent després d' haverlo exposat per algun temps á l' influencia d' un ayre humit. Facilment pot esplicarse com aquesta sal, introduida en la fruytería en cantitat suficient, absorveix constantment l' humitat exhalada per las fruytas y manté l' atmósfera en un estat de sequedat convenient.

Per emplear lo cloruro de calci, se construeix una caixa de fusta, forrada de plom, llauna ó zinch, qual superficie ha de ser de 50 centímetros quadrats, per 10 de profunditat. Se col·loca á 40 centímetros del paviment sobre una petita taula, que té en un del seus costats una inclinació de 3 centímetros ab una petita obertura ó escorredora, pera donar surtida á la sal liquidada.

Posat aquest petit aparato en la fruytería s' espargeix en ell lo cloruro de calci ben sech, en bocins porosos y en cantitat suficient pera formar una capa de 8 centímetros de gruixaria.

A mesura que 's líquida, flueix per l' escorredora y cau en un recipient posat debaix. Si la cantitat de cloruro empleat s' ha liquidat enterament avans del consum total dels fruyts, s' afegeix una nova dosis. Bastan per lo regular uns 20 kilógramos d' esta sal tirada en tres vegadas, per traure á una fruytería de regulars dimensions, tota l' humitat qu' es perjudicial als fruyts. Lo líquit que resulta d' aquesta operació, el qual se troba en lo recipient, deu conservar-se cuidadosament en vaixells de gres, ben tapats per tornar á utilitzar-lo, vuydant aquest líquit en un perol qu' es posa al foch y 's fá evaporar fins á sequetat, qual resultat es lo cloruro de calci.

Per últim, deurá visitarse la fruytería cada vuyt dias pera reparar tot fruyt que comensi á malmetrers y vendre ó utilitzar en la taula 'ls que siguan massa madurs.

Si 's veu que l' epidermis dels fruyts comensa á arrugarse, es senyal de que l' atmósfera del local es massa

seca, y llavors se treu lo cloruro; pero si per lo contrari, dita epidermis está completament llisa es proba de que té encara molta humitat, havent de renovar-se en aquest cas lo cloruro, si s' ha liquidat tot.

VIII

La conservació dels fruïts per medi de la substracció del oxígeno del ayre, pot tenir lloch en la fruïteria avans indicada ó en altre local qualsevol, en sitjas subterràneas ó grutas, en caixas, botas, pots etc. que pugan tencarse herméticament.

Desitjosos de contribuir en lo poch que pugam pera auxiliar al petit fruïticultor, havem fet los ensaigs següents: En un pot de vidre hi posarem 3 pomas y 3 peras, omplintse lo pot hasta la quarta part. Posarem en una capsuleteta esperit de ví y despres d' haverlo encés l' introduirem en dit pot, tapant hermeticament la boca ab una mezcla de argila y aygua. La mateixa operació repetirem ab un caixó de fusta ab taronjas, col·locadas entre palla en quantitat d' una dotsena y mitja, tancat lo caixó y totas las oberturas ab pega y la mescla indicada.

Lo resultat d' aquestos experiments ha sigut, que des-tapats lo pot y 'l caixó al cap d' uns 12 á 13 mesos, los fruïts estavan en perfecte estat de conservació.

Fundat en eixos ensatjs y en los principis teórichs que havem exposat, recomanem als arboricultors, ó á qui li interessi, fassan probas sobre 'l particular, pera véure si per medis tan sensills, pot verificarse en gran escala la conservació dels fruïts; per lo qual aconsellem ho afectuen de la manera següent:

Cullits los fruïts ab las precaucions avans indicadas, s' estenen en capas sobre palla, cotó ó molsa ben seca, alternant una capa de palla ó altre cosa análoga, ab los fruïts hasta que no quede completament plé l' objecte que

's destina pera conservar los fruyts. Las sitjas ó grutas deurán tenir una profunditat de 1 metro 25 centímetros y las caixas doble llarch qu' ampla.

Si la conservació s' efectua en la fruyteria, bastará estendre los fruyts en los prestatjes y sobre una capa de palla en lo paviment, ab los convenients passadissos. Col·locats ja 'ls fruyts en lo lloch conegut se fá cremar dintre del local lo suficient esperit de vi en una cassola, pera consumir tot l' oxígeno qu' hi haja dintre, tancant hermeticament aquestos depósitos mentres segueix cremant l' esperit de vi que s' apaga quan ha consumit tot l' oxígeno que contenia.

Al extraure los fruyts de las sitjas ó al entrar en la fruyteria, se procurarà airejarse bé, obrint totas las oberturas pera que al introduirse en ella no s' asfixie, prenent avans la precaució d' assegurar-se si hi ha suficient cantitat d' oxígeno pera poder respirar, lo qual sabrém introduint en la sitja ó en la fruyteria, una llum que s' apagará en lo cas contrari.

Aquestos son los medis mes sensills y económichs de conservació dels fruyts, qu' exposem als arboricultors, els quals deuriam posarlos en plena práctica no sols per l' utilitat qu' ens reportaria, si que també per los grans beneficis que d' ells podriam traurer, portant nostres fruyts al mercat, en qualsevol época del any.

RICARDO GINEBREDA Y RIERA.

Molins de Rey, Maig de 1876.

GITANESCA

I

QUE trist es lo passeig de Sant Joan al mes de Desembre! Sos carrers d'arbres no mostren mes que sechs branquillons despullats del ostentós fullatje, apenant lo cor ab l'ensopiment de la naturalesa. Lo vent escombria los caminals enarenats, y alsa las secas fullas que corren perdudas al impuls del vent que las empeny sens deixarlas reposar, y cruixen adoloridas com si 's lamentessin de l'anyal ruina de la naturalesa.

Los monumentals surtidors tan frescos y grats en l'ardorós estiu, bessan aygua gelada y acaban ab son remor de fer mes trist lo passeig. Sols s'hi veu de tant en tant algun passejant estraviat ó de tétricas inclinacions que deu buscarhi sens dupte secallonas recordansas ó algun encostipat que li fassi passar lo portal de Sant Carlos, fent cruixir l'asprosa arena ó aixafant lo assecat fullam y produhint ab sos passos un estrany ruido com si trepitjés neulas. De tant en quant també, bufa una ventada que me li alsa l'arnada capa com si se la volgués emportar á la gloria, tapantli la valona 'ls ulls, y quan á lograt desem-

bossarse, 's contempla lo bolet que ran de terra y en alegre companyia de las fullas, córre y rodola ab capritxosos moviments. Al veures sense sombrero, 's dispara com una bala al seu darrera, y llavors sembla que s' hi estableixi cert contrapunt entre 'ls dos: lo bolet fugint mes lluny cada vegada que 's veu la ma prop de l' ala, y l' home prenentli la ventatje ó endevinant los zigs-zags que vol fer fins que per últim l' aixarpa tranquilament voy aveurantse en un sot d' aygua y fanch.

II

En lo Convent de Sant Agustí, ab sas numerosas finestras tancadas á la pols y al fret, s' hi veu lo artiller centinella embolicat en lo capot, y fentse passar lo fret passejant apressurat d' un costat al altre de la portalada. Un poquet mes amunt, al peu del Pastim — avuy safretx, y ahí cort ó matadero de bacons — hi ha un grupo de gitans recolzats á la paret uns, y apoyantse altres en lo bastó ab la ma sota la barba, mal arrebossats en tapabocas de llana groga ó en estropelladas mantas. Armats ab lo parell d' estisoras qu' els hi surtan sota la faixa, y boleyantlos per la cara los rinxols respectius, se miran un seu company que ab molta destresa fá la xulla á un gosset d' aigües de blanca llana y ulls rojenchs. Un poquet mes enllá un altre grupo de gitanas rentan gitanets ab bolquers ó 's pentinan l' asprosa cabellera tot rient y xarrant ellas ab ellas.

Los que contemplan al que xolla 'l gos, están en animada conversa alabant sa habilitat y planyentli sa infortunada estrella que 'l feya patir de amors, desairat per una gitaneta del altre grupo.

—No t' hi cansis, Angunia, li deya un gitano de negra patilla y famosos bucles al costat de las orelles; no t' hi cansis, que la *payeta* no vol fer companyia ab tú. L' altre

xaba es veu qu' el conta per mes brillós, y tú qu' ets capás de tocar un fandango ab lo xich-xech de la estisora, tot esquilant una sumera, y qu' ets prou home per empassarte lo sol avants de néixer per ferli portar un faldellí ab mes frabalans que cercols no porta una pipa *Jarassana*, 't quedarás, Deu m' aconsoli, fente malbé la salut y amarginte la carnadura per trauren no res al cap de avall.

—Que he de amagrirme jo, contestá l' esquilador, tot mirantse de reull á sa ingrata que sentada mes enllá jugava ab un xibaló, si tinch mes valor y mes aguant dins de aqueixa pitrera, que un pich ella m' hagi donat los despatxos, segons y conforme... ansia *payet*, fins las *payanas* se farán peladas en las genolleras per venirme á demanar llissencia perque las vulga...

—Be, *salau*, m' ha agradat lo teu responement; emperó 'm sembla que lo cor t' enganya: jo vetx, y tots naltres be ho veyem que cada dia 't tornas mes prim; cada dia mes groguench, que si continuas ab aqueixos adelantos *xaba*, ni al hospital te voldrán acullir perque no sabrán hont posarte los remeys.

—Deixho, anar, *Payet*, lo que jo 't dich es mes segú que un tracte de gent de be; y mes que 'm quedi tant prim com la cua d' aquet gos, y mes sech que l' espígol, y que jo no 'm trobi quant me palpi, y encara que la malaltía me deixi tan acabat que jo mateix tingue de anar á ferme cantar las insultas, la *Payeta* ha de véurer lo que vos prometo y si no ho fatx, teniu. Y llansa, dihent aixó las estisoras, — degolleume per allá hont vullgueu.—

—Guarda l' eyna, *galan*; qu' ets un gitano ab mes paraulas que un verbal, y tens mes salabró en la llengua que no n' hi ha en un barril de *cegas*. Y si tú no has pogut entendre las *entretelas* de la *payeta*, no t' amohinis mes, *xaba*, déixala allá que Deu l' ampari á n' ella y al seu *ramblé*¹ que 'm sembla que han de passar una *tos* y una primesa que s' els hi han de criar trenyinas entre morro y dentadura.

¹ Que tracta ab bestia.

—Ay, Payet, ay! diu un altre gitano rient y fent contorsions; quina ganeta, ay! ja 'ls filutipio¹ badallant, pobre gent! El dia que 'ls hi escaygue algun capet de bestia, bon Jesuset! ay! te tindrán que posar crossetas á la dentadura ó llogar gent perque 'ls ajudin á mastegar! Quina *dibilitat*, mareta nostra!

La gitana objecte de tals xuladas era una noya de quinze anys; cara agraciada algo menos moreneta qu' el catxumbo, ulls brilladors y espressius, vestint ab cert desaire y de moviments desenvolts. Encara no va sentir las últimas paraulas moferas del gitano, s' alsa resoluta, y encarantseli, posats los brassos en las caderas, inclinat lo cap y mirantlo de dalt á baix picant á terra ab la punteta de la xinella li diu ab molt desdeny:—Ay Senyó, de quina carta s' en val... jo gana, payet?... Si quan jo la passi tu ja haurás corregut la Seca y la Meca ab una ma al front y l' altre sota la barba aguantante lo cap perque fent badalls y creuetas no se t' esberli. Jo gana!... feste enllá, primicias! que quant totthom ja s' haurá mort de fam, tots los arbres del *passeyu* encara criarán en sas brancaes en lloch de fullas, panets de crostons y mitjas cuernas per aquets reials quatre cuartos que tinch en la meva persona. Me has anat sentint, cara d' asa? ahont va l' escanyolit de naixensa si la gana es la teva renda!... Ux...

—Ansia, pitera; viva 'l garbo, esclaman tots los gitanos al escoltar los refilets de aquella llengua.—Flocat aqueixa, Payet.

—Si algú te ha fet mal de cap ab sas paraulas, s' acostá á dirli un gitano molt terne, canta la espressió, que mes prompte que la vista ja li estich fent un flach servey.

—S' aprecia: que si tinch mal de cap no 'm falta qui toca la guitarra ab mes finura que un serafí, y qu' es capás de tocar fins que 'ls dits li vagin cayent dins de la gatonera que te la guitarra per veurem alegre.

—Si vols cantadas y saraus, y qui toqui millor que un altre, li contestá Angunia, acostat per aquí propet que

¹ Lo miro.

tindrás mes cançons que en unas caramellas, y ab tal finura y tal garbo que encisada d' escoltarme, una basca te conseguirá l' altre, prendeta.

—S' estima l' aprecio, Angunia, pero no *sirba*.

—Ya se *vé*, com deu haberhi alguna persona de mes mérit, la senyora pot esser te còmpromís, y la senyora, anem diguent, va desenganyant ab palica als gitanets honrats que li portan afició. Sí; y de aqueix terme, volent dir: apártat sol, que jo passo. M' agradaria coneixer aqueix maco.

—Payet, me sembla que tens la paraulera enmalaltida; ves fillet, y pren remey: y el que tú vols dir y jo sé, no te 'l passegis mes per la llengua y t' estalviarás alguna trenadura á 'ls ossos. ¿Ja has sentit, tirá?

—Mala ventura tingui per aquí y per tot arreu; pórtamel aqueix curro, y si aquí mateix no li esguerro alguna pesa de la seva personeta, mal carrich-carrach 'm fassi l' ossera.

—Y qui t' ajudarà bon mosso?

—Jo sol.

—Tal vegada...?

—Aixís me vegi despreciat de Maria Santíssimeta y aborrit del seu fillet: mira. Y diguent aixó, creuhá lo dit gros ab l' índice, y se 'l arrambá á la boca fentli un petó.

—Va jurat?

—Ben *limpio*.

—Pues mira 'l garbo com ve: treute la ma del front que no fa sol. Ay fillet que la por no te 'l deixa veurel.

En aixó 's veyá acostarse un gitano de alta estatura, gorra de bellut, sobre la orella dreta un bucle de cabell negre, y sota 'l bucle una punta de cigarro apagada. Lo jech curt y airós; estret lo pantalon y acampanat; unas xurriacas, passada la *tralla* sobre las espatllas, y fent bole-yar la fusta ab donaire, y gronxant lo cos ab salero tot caminant. Al arribar devant del grupo sense saludar, ni mirarse á ningú diu:—Qué hi fas aquí, Rossa?

—Que m' estava *nada menos* qu' escoltant aquest pa-

llaringas que s' interessa perque no 'm mori de gana ab tú; y al matex temps á 'n aquest altre... Sí, al perruqué dels gossos que li fa mes escalas á la bestiola qu' esquila, que no n' hi ha tantas per arribar al terrat. Y lo que 't conto, *salau*, es que 't vol mal, y que pot esser, si la por no me 'l balda, pot ésser que no 't fassi una esgarrinxada, es dir, y anem á pams: si gosa, y si tú li donas llicencia.

—Company, diu lo gitano girantse al esquilador, company ja 'm sembla que vos veig fora del Reyne. Y al dir assó, clava patacada al gosset qu' esquila Angunia, que tot grinyolant li futx d' entre camas y se las enmena llau-ger com una dayna cap á la pescateria seguit del xicot que l' acompanya que no l' atansa per mes que corre. Lo pobre Angunia, veyent com li viatjavan los dos rals de la tasca, s' alsa espurnejantli los ulls de rábia y mirantse lo seu rival li diu:—Mira, Borrasca, déixam estar; avuy no estich per *amaniments*. Are me 'ts acabat de fer perdre mitja *andola*, y ja la sanch me bull com una graciosa; deixam estar, creu, fillet, que 't vull be; perque me está semblant que l' un ó l' altre amanirém la sorra ab sang.

—Si no fossim devant de personas li replica l' altre ab desdeny y baixant los ulls, aquí mateix ja 't veyia pintada á l' altre galta tota una junta de dits. Com si te 'ls hi veyia.

—Lo moreno que ha de pintá aquesta cara, diu Angunia mullantse ab la llengua la punta del dit, y pegantse despres copets á la galta, encara no li han tirat l' aigua santa al cap. Ves contant, y no t' erris si n' han de passar de setmanas.

Xist, poch cridar y á la *órdén* que no vull escándol. No *xillem* que hi ha malalts: agafa 'ls ferros, y ánsia; que si aquí 'm ve la tremenda, 't poso un ditet allí hont coronan los capellans, y l' altre al criadero del ulls de poll, y com aquell que no se'n adona t' encasto en aquella paret lo mateix que un bernat de fanch.

—Está corrent, Borrasca: ja m' agradan la gent que s' espliquin ab garbo. Y si t' obro un *trauhet* desde la punta de la visera fins que l' eyna toqui á terra, ahont vas ab

aquesta desgracia, no veus que hi perdrias la salut, fillet?

—Tu *Desfilas*, diu *Borrasca*, pegant un copet de vara á un xibal. Ves á casa la Ciutat que vingan á buscar un difunt que hi ha aquí terra. Alsa ja; toca 'l *dos*, y de frente.—Y en quan á tu, Angunia, ves á qui deixas los deutas, plora una estona, y aixugat depressa que ja estás llest.

—*Palabra*, xist, *Palabra*.

—Ves dihent.

—Vol dir que avuy no puch; hi ha compromís, *payet*, no puch. M' esperan uns *paysanets* que bessan las unsas com ginesta. Tinch de anar á fer una mala partida á un gos y, no pot esser, fillet meu: ja está dit: no pot esser; jo pago el beure.

—Xist, xist, xist, prou música, esclama *Borrasca*, posantse un dit á la boreta del nas. Agafa 'ls trastets, obra lo compás y avant, que allí fora quedarás arreglat de comptes; brillo. Y dihenli, ab la punta de la vara li va pegant copets provocadors á la espatlla.

—Guarda, *Borrasca*, no truquem, li contesta Angunia apartan la vara de aprop seu. Guarda que si m' emberino aquí mateix t' entra l' eyna de visita al cos, y t' enterro en una *Xalera*. *Payet*, guarda, no 'm comprometis.

—Malviatje lo xarrar. ¿Qué vols que 't pegui malament? que tens ganas que 't pinti un prestatje d' espardeñas á la carcanada, ó vols tirá endevant com mil reiras de bet.....

Los demes gitanos al veurer que *Borrasca* se 'n anava á abrahonar sobre Angunia, s' interposan dividintlos, y mentres la *Rossa* tirava del bras de son aymant, y las gitanas xisclavan y las criaturas ploravan agafadas als faldellins de las mares ó abrassantse á las camas dels gitanos, *Borrasca* y Angunia, se deyan cada injuria capas de enrojir la cara de la lluna; y en assó, venia tot apressurat un guarda-passeig ab la cama de fusta y lo bastó alsat cridant desde lluny que ja venia.

Los gitanos que son gent que no volen res ab la justi-

cia, encara no van sentir los crits de *gura* y van veurer lo guarda-passeig, que ab tot y la cama de fusta se 'n anava adelantant, disolgueren lo grupo tirant cada un per son indret tot carregantse á coll la maynada y girant lo cap per veure la distancia que guanyavan al guarda. Aquest veyent apassigat ab la sola farum de sa presencia lo temerós conflicte, girá cap al Jardí del General pensant que si esguerrat feya tanta por, lo que feria si fos sensé.

III

Borrasca y Angunia, que 'ls dos tiraren cap á la carretera de Mataró, tornaren de via y á be mitja hora de la catástrofe en que se habian de veures la sang, s' estavan menjan un tall de bacallá fregit en una barraca, y regalantse lo porró apuntat al sostre, ab la sang del picapoll.

IV

Alguns dias despres dels fets que acabo de relatar, en lo mateix passeig de Sant Joan hi habia grans disputas entre un senyor y un gitano. Lo gitano tenia agarrat per las orellas un gosset d' ayguas, y lo senyó tirantlo per la cua feyan creixe la bestiola á despit del ordre de la naturalesa. Lo gitano deya airat que lo gos li va fugir mentres li acabava de fer la borleta de la cua y que havia de cobrar los dos rals del pacte. Lo senyor no sabia de que li parlava, y tirant tots dos, jo crech que l' un s' hauria quedat ab las orellas y l' altre ab la cua, y lo gosset á terra, si la prudenta intervenció del guarda de la cama de fusta no hagués vingut á donar una solució justa á aquest nou judici de Salomó.

EMILIO VILANOVA.

LO QUE DIU LO VENT ¹

La realidad que está bajo el dominio de
nuestros sentidos, no es toda realidad.

TH. GEOFROY.

BALADA

DEVORA 'l cor recotzada
Reposa, d'orm ma estimada,
Tot vessant sospirs d' amor.
Y tot mormurant lo vent,
Passa dient:
—¡Per tú sofreix lo meu cor!—

Entreobrintne sas parpellas,
Sos ulls brillants com estrelles
S' omplen de plor á vessar.
Y tot mormurant lo vent,
Passa dient:
—¡Ditxós cor si sap plorar!—

—¿Qué tens amor de ma vida?—
L' hi dich, ab veu dolorida,
Y ella,—Res, res me respon!—
Y tot mormurant lo vent,
Passa dient:
—¡No desvetlles lo seu son!—

¹ Distingida ab la primera menció honorífica en lo Premi de la Flor natural, en los Jochs Florals d' aquest any 1876.

—¿Dormint ab tanta dolsura
 Que 't pot dá, amor, amargura?
 ¿Qu' es lo que 't pot fer penar?—
 Y tot mormurant lo vent,
 Passa dient:
 —¡Lo deliri d' estimar!—

Deixo en sa boca amorosa
 La besada carinyosa
 Fillà del cor plé de afany,
 Y tot mormurant lo vent,
 Passa dient:
 —¿Quan prest vindrá 'l desengany!—

Despertas avergonyida,
 Baixa la vista entristida,
 Apartas de mí ab recel.
 Y tot mormurant lo vent,
 Passa dient:
 —¡Cóm s' emboyra 'l vostre cel!—

L' hi ensenyo las flors mes bellas,
 —Tú ets pura com totes ellas—
 L' hi dich,—vulgam fer felís!—
 Y tot mormurant lo vent,
 Passa dient:
 —¡Tú ets la serp del Paradís!—

Brillava allá en llunytanansa
 L' arch esplendent de bonansa,
 Y plorava ella ab mes dol.
 Y tot mormurant lo vent,
 Passa dient:
 —¡Allá el cel cerqueu consol!—

A ma darrera besada
 Respontme ella enamorada,
 Veyent lo mon trasmudat.
 Y tot mormurant lo vent,
 Passa dient:
 —¡Ploreu la felicitat!—

EMILIO COCA Y COLLADO.

Maig del 1875.

CONTESSA

La infanteta Concepció,
La dels ulls d'àngel,
Se'n pujá á sa patria 'l Cel
Leixant sa mare
Tota sola sens conhort
Que la companye.

Prou sabia ella que Dèu
Vuy pot llevarle
Ço que ahir li havia dat,
Que moir es naixer
Y qui sab que hauria 's vist
En son viatge.

Díuhenli « Si está mellor
Que açí nosaltres,
Com la gloria li plorau ?
Diu « Sia un angel
Donchs mal grat se n' ix lo plor,
Plorar leixaume. »

Y plorava dia y nit
D'ella membrantse
Si n' havia, per jamay,
Haudes gracies ;
La infanteta de son cap
No 's pot mes traure.

Encar oja son trist prech
 « Un remey, mare »
 Y aquell mal li trenca 'l cor,
 Mal incurable
 Que sofrí, de mans y peus
 Ja refredantse.

Se la veu presenta en llit
 Que 's revolcava
 Ab angunia, un puny al coll,
 Al petje l' altre,
 Convulsiua, quieta al fí
 Mes escanyantse.

Encar veu lo esguard derrer
 Que la buscare
 Prest obrint sos ulls perduts,
 La dels ulls d' ángel,
 Quant clucals per sempre mes
 Y la enterraren.

« Perçó que no te remey
 Plorar leixaume »
 Diu plorosa. Passant temps,
 Del oblit pare,
 Conortada ixqué á passeig
 Per á distraures.

Era cap al tard de un jorn,
 Veu atansarse
 Per l' antara del carrer,
 Front del Teatre,
 Una pobreta ab les pells
 Tost despullades.

Com volgués dirli « Qui est ?
 Diu « Amparaume,
 Que jo encar petita so,
 De anys n' hi fets quatre.
 « (Eixa veu !) diu, Concepció ?
 Ahont es ta mare ?

Diu « Fa temps que mans y peus
 Sent refredarsem,
 Desamparada com jo
 Non' hi han gayres :
 Bona jova me amparau
 Que no tinch mare.

« Jo una filla, diu, perdí
 També y distrachmen.

Diu « L' Hospici, donchs, hont es ?
Ay ! que m' agafe
Per dolenta lo agutsil,
Que no tinch mare. »

« Vesten, diu, en nom de Dèu,
Mes dol no 'm fasses »
Y fent via « (Que ha d' esser !
Si la enterraren.)

« Bona jove me amparau...
« Que Dèu te ampare. »

La infanteta llambregá,
(La dels ulls d' àngel ?)
Y ab cruixit de dents digué
Mes escanyantse

« Jo no puch esser allí
Hont son los altres. »

Y perdés en mig la gent
Qu' en va buscar,
Repenedida que 'n fo
De ses paraules ;
La pobreta de son cap
No 's pot mes traure.

Si es podia obrar dos colps !
Viua la imatge
De la nina que perdé
Assí á bon frare
Prega que li consellás
Alló que fahes :

« Jo plorava dia y nit
D' ella membrantme ;
Passat temps, en lo carrer
Veig atansarse
Una pobreta ab les pells
Tost despullades.

Com la meua de anys complers
N' hauria quatre,
Com la meua lo seu port,
Son gir, son planyer,
La veu seua y aquells ulls
Que be 'm pregaren.

Jo encar plor !... mes veig de nit
A dis d' un claustre
Professó fent d' angelets
Y verges sanctes

A una qui no pot seguir
Y no li encaben.

Com de aquella sa tristor
Fa quels ulls baixes?
« Es quel ciri adú apagat,
Es que les llàgrimes
Que li apagan sempre 'l llum
Son de sa mare.

No ploreu y del consell
Feu á Dèu gracies,
Si la gloria li plorau
Lo cas pot darse
Que no pugue esser allí
Hont son los altres.»

Lo amarch plant des de llavors
En dolces riatlles
Que girar los ulls al Cel
Fan vers los àngels,
Convertit n' es de conort,
Y no n' hi ha d' altre.

LLORENS DE CABANYES.

*
* *

SENTAT un jorn al seu costat, li deya
Srublert de goig y ab tremolenca veu:
—Si per etzar te feya
l' amor un altre, triomfaría 'l meu?
Y ella ab los ulls enterbolits, mirava
l' ampla catifa que 'ls rejols cubria;
—no ho duptes;—contestava:
y entre sas mans la meva ma estrenyia.

.....

Avuy qu' entrats en anys, plens de frisansa
evitém de la mort tots 'ls perills,
tant sols ab la esperança
de veure creixe á 'ls fills dels nostres fills...
Quan remembrém nostra passió amorosa
y 'ls juraments d' estimació que 'ns feyam,
replica baix la esposa:
—¡ Si ara 'ns diguessem lo qu' un temps nos deyam!

ENRICH FRANCO.

BIBLIOGRAFÍA

MEMORIAL NUMISMÁTICO ESPAÑOL. — *Colección de trabajos, artículos, etc. sobre la numismática antigua y moderna, especialmente la española, ordenada por D. ALVARO CAMPANER Y FUERTES, con la colaboración de distinguidos anticuarios y aficionados.*— Barcelona. Imprenta de D. Celestino Verdaguer.— *Tres tomos, años 1866, 1868 y 1872-1873.* ¹

Plaunos sobremanera poder ocuparnos en LA RENAISSANCE d' una de las publicaciones periódicas que mes honran á la nostra terra, única que sabem se publiqui á Espanya y digne per lo mérit de sos estudis y per sas condicions tipográficas y artísticas de fer costat á las de son mateix genre que 's publican en altres paissos. Nos referim al MEMORIAL NUMISMÁTICO ESPAÑOL, revista ahont los treballs sérios y científichs trovan mes acceptació y major ajuda de la que per desgracia acostuman obtenir en nostra patria. Esta circunstancia de que ab rahó se planyen sos directors á la fi del volum II, explica l' irregularitat ab que surten los números de la Revista, ademes de molts altres dificultats contra las que tenen de lluytar pera portar endevant sa noble y patriótica empresa ; las quals empero no son obstacle pera que fassin son camí poch á poch y fins aturantse quant

¹ Los tres tomos sortits se venen en la llibrería de Alvar Verdaguer, Rambla del mitj.—Barcelona. En la mateixa llibrería s' admeten suscripcions al volum IV y següents.

es necessari, pera continuarlo després ab nou dalé y ab lo just convenciment de que fan una obra bona y profitosa. Axis es qu' al present estan á punt de comensar la publicació del volum IV pera 'l que tenim entés han reunit materials tan interessants ó pot esser mes que 'ls continguts en los tres anteriors, alguns dels quals ho son principalment pera la numismática de la nostra terra. Tant de bó logrin tanta constancia y afanys despertar lo bon gust á l' estudi d' esta branca de l' Arqueologia, una de las que mes interressan y mes utilitat portan á la Historia, y que tant ha de contribuir á posar en clar los temps antichs de la de Catalunya.

Surt, donchs, lo MEMORIAL per quaderns trimestrals de mes de sexanta planas, ab dos ó tres láminas grabadas ó litografiadas cada un segons son las exigencias del text, distribuïts en dos parts; l' una destinada als trevalls numismátichs y l' altre ab lo titol de MISCELÁNEA á las noticias numismáticas que mes poden interessar als aficionats y coleccionistas: cada quatre quaderns forma un volum ab sos corresponents índice y portada. Son objecte es tenir al corrent dels adelantos de la ciencia numismática, principalment de l' Espanyola, donant noticia de las monedas inéditas y de las que tots los dias se descubren y contribuir á son progres corretjint atribucions equivocadas; rectificant descripcions mal fetas y completant per modo de detinguts estudis, atinadas observacions y publicació de documents numismátichs l' inteligencia y deduccions históricas que proporcionan las monedas ja conegudas

Una senzilla ennumeració dels articles continguts en los tres volums fins ara publicats seria suficient pera demostrar que 'l MEMORIAL ha complert be y satisfactoriament sa tarea; pero nostre objecte s' esten á fer palpable, á nostres lectors los beneficis qu' esta Revista proporciona á la numismática é historia catalana, ab particularitat y la conveniencia de que s' aguanti y prosperi. Citarem, donchs tan solament los trevalls mes importants, pera fixarnos luego en lo que 's referex á Catalunya, assumpto principal baix lo punt de vista de LA RENAIXENSA.

Son notables, en la numismática antigua, l' article de N. J. Zobel sobre l' existencia d' un alfabet desconegut usat en algunas regions meridinals de la Bética; lo treball de 'N Alvar Campaner, titolat: *Una moneda inédita de Ebusus*, recopilació al propi temps de tot

quant se sab de la numismática antigua de las Illas Balears ; l' estudi d' En Biosca sobre dos medallons ultimament trovats á Jecla; las preciosas dissertacions de Mr. Sabatier sobre l' *As* romá, la moneda d' or romana y las monedas de coure imperials ; y finalment los estudis de M. Heïss sobre l' época en que s' acunyaren las monedas celtibéricas, l' idioma en que estan escritas sas leyendas y l' interpretació de sos characters ó lletras. Respecte á la numismática media y moderna, ha publicat lo MEMORIAL las monedas gòdas novament descubertas ó no publicadas, pe 'l P. Florez en lo volum III de sa magnífica obra *Medallas d' España* ; gran número de pessas inéditas ó trobadas de poch corresponents á las séries castellana, aragonesa, balear, etc.; un trevall del ja citat Campaner sobre las *modernas colonials espanyolas*, ó sian las monedas espanyolas acunyadas á América : y per fí, una complerta llista de las medallas de proclamació dels reys d' Espanya, feta per N' H. Perez Varela y anyadida per N' Ildefonso Cerdá.

Concretantnos ara á Catalunya y comensant també per la numismática antigua, conté 'l MEMORIAL además del meritat trevall de Mr. Heïss sobre s' alfabet celtibéric que permet sospitar de catalanas y acunyadas á Ampurias, Tarragona, Lleyda, Guissona, Vich, Badalona, Mataró (Iluro) ? Isona, Berga ? etc., algunas de las monedas que ostentan lletras celtibéricas ; un extens é importantissim article dedicat á las monedas emporitanas per En Celestí Pujol y Camps, en lo qui dona rahó no menys que de doscentas vint y dos monedas diferentas, gregas, celtibéricas y llatinas, acunyadas per l' antigua *Emporion*, inéditas, moltes d' ellas acompañanhi oportunas observacions sobre tot quan tracta del gran número de monedas de tipo grech acunyadas en diferents punts d' Espanya imitant las d' aquella població ; dato preciosissim pera nostra historia y en lo qual no 's deté l' autor tant com se mereix, obligat tal volta pél carácter purament numismátich de son trevall, circunstancia que també esplica que no utilisés l' article anterior publicat en la mateixa Revista per l' avants citat Mr. Heïss, sobre las *siglas* ó abreviaturas indicativas de valor que mostran algunas de las monedas celtibéricas d' Ampurias. A la mateixa época corresponen també la noticia de N' Alvar Campaner sobre una colonial inédita de Tortosa y Amposta, acás *semis* ó *quadrans*, diferenta de las que 'l sabi

P. Florez publicá pertanyents á aquellas poblacions; l' una colonia, l' altre municipi, segons las monedas y los autores antichs: y per fi, un estudi de Mr. Heïss dirigit á probar qu' algunas de las monedas romanas imperials foren batudas á Tarragona.

Las monedas godas pertanyents á Catalunya que 'l MEMORIAL ha donat á conixer son las següents: de *Leovilgo*, una de Dertosa, una de Roda y una de Lebea (Llivia?); de *Recaredo*, dos de Roda y dos de Tarracona; de *Liuva II*, una de Barcinona y una de Tarraco; de *Witerico*, una de Tarraco y una de Barcino; de *Sisebuto*, una de Tarraco y una de Bergio (Berga?); de *Suinthila*, una de Tarraco y una de Ventosa (catalana?); de *Sisenando*, dos de Tarraco; de *Chintila*, una de Serunda; de *Tulga*, una de Tarraco; de *Recesvinto*, una de Tarraco; de *Wamba*, una de Tarraco; de *Egica*, una de Tarraco y dos de Serunda; de *Egica y Witiza*, tres de Serunda; de *Witiza*, dos de Serunda y una de Tarraco; y d' *Achila*, (usurpador?) una de Tarraco. Totas ellas se contenen en lo Catálogo descripció del ja citat Sr. Campaner ó en l' article bibliogrífich escrit pél matex sobre l' última obra de Mr. Heïss, ahont se fa constatar que la major part son tersos de sou d' or, acomodats al sistema romá llavors vigent. Las dos d' Egica de Gerona se trovan en un trevall d' En Pujol y Camps, del qui parlarem despres.

Entrant ja á l' época comtal y moderna, la mes abundant en monedas y per consegüent aquella á que 'l MEMORIAL ha dedicat major atenció trovem sobre monedas catalanas los següents estudis relatius quasi tots á las avans no publicadas. Del director de la Revista un interessant article sobre las deu monedas conegudas dels comtes d' Urgell, Armengol VIII, Aurambia, Pere condestable de Portugal, Pons de Cabrera, Armengol X, Teresa d' Entenza y Pere infant d' Aragó y una noticia feta ab unió de N' Artur Pedrals sobre 'ls pretendents á la corona aragonesa Renato d' Anjou, Pere condestable de Portugal y Enrich de Castella. D' En Celestí Pujol y Camps un llarch y documentat trevall sobre las monedas gironinas de totas épocas, que dona compte de cinquanta una monedas y vuyt proclamacions acunyadas á Gerona, al que debem referir una carta del reputat arqueólech Fidel Fita fixant quinas eran las monedas nomenadas *rocabertins*, D' En Francisco Viñas una carta completant é interpretant la esborrada llegenda dels cinch sous de Figueras. Y

ultimament de N' Artur Pedrals los estudis sobre tres monedas comtals de Gerona novament trovadas; sobre el timbre de Perpinyá al qui acompanya un precios document datat en 7 d' Agost de 1473 autorisant á Vilafranca de Conflent pera batrer moneda de plata y velló; sobre las monedas barcelonesas ditas de necessitat, batudas ó reselledas durant las turbulencias de mitjans del segle XVII; y sobre molts altres monedas descritas en la secció de NOVETATS: com son, de Vich dos episcopals y una de Ferran II; de Lleyda, quatre, dos d' ellas pugesas propias del setgle XIV; de Barcelona un croat de Pere II, varias de Bellpuig, Cervera, Urgell, Sanahuja y Tarraga, anteriors algunas als acontexements de 1640 y altres pertanyents á esta época.

Acabarem nostra relació ab la llista de las proclamacions catalanas, treta del referit Catálogo de N' H. Perez Varela. De *Lluis I*, Barcelona y Tarragona; de *Ferran IV*, Barcelona, Cervera y dos de Gerona; de *Cárlos III*, Barcelona, Cervera y dos de Gerona; de *Cárlos IV*, Barcelona, Cervera; Puigcerdá, Sos?, dos de Gerona y dos de Lleyda; de *Isabel II*, Barcelona dos, dos de Gerona, dos de Manresa y dos de Tarragona.

· Demostrada l' utilitat é importancia del MEMORIAL NUMISMÁTICO ESPAÑOL, falta 'ns solament encomenar als vers catalanistas procurin sostenir tan interessant publicació, mes que mes quant no es de esperar, en vista dels qu' ultimament han vist la llum pública, surti durant molt temps cap tractat de numismática catalana ni espanyola que compregui los estudis y descobriments que s' han fet y 's fassin de nou.

J. B. S.

NOVAS

LA Redacció de LA RENAIXENSA al anunciar la sensible pèrdua d' EN FELIP PIROZZINI Y MARTÍ qu' ha mort en lo vehí poble del Hospitalet del Llobregat lo dia 7 del corrent, s' associa al intens sentiment qu' ha causat tan trist succés á sa familia, á sos amichs y á tots los catalanistas, y recorda ab greu pesar que ab éll li falta un ver company de redacció qu' havia contribuït ab sa inspirada ploma y ab sacrificis de tota mena á la vida y esplendor de aquesta Revista.

Los llors guanyats en las nobles lluytas literarias de nostra llengua ornavan son front y havian sigut deguda recompensa á sa inspiració y á son estudi ; y la seva natural modestia havia fet sols patrimoni del círcul de sos amichs sas bellas produccions musicals que tant bé recordavan nostras cansons populars. Lo catalanisme contava ab éll un de sos mes fermes campeons y un propagandista decidit é infatigable.

En Valencia s' acunyarà una medalla commemorativa del pròxim centenari de D. Jaume, que s' ha encarregat al escultor Sr. Santigosa en que s' hi veurà lo busto del Rey y la següent inscripció: En l' anvers y al entorn del busto, «Ab ardiment guerrejá. Ab sabiesa llegislá» y en lo revers y al peu de l' escut d' armas de Valencia *La ciutat é regne de Valencia al molt alt en Jaume I en la sisena centuria de la sua mort y la fetxa.*

Aplaudim com se deu que sia catalana l' inscripció de la medalla y sols devém notar que la paraula *ciutat* deu escriurers *ciutat* y que tal volta la conjunció *é* forma contrast per lo anticuada ab lo restant del llenguatge.

S' ha estrenat al Odeon una pessa del Sr. Piquet titulada *Del primer al tercer pis.*

En una botiga de marmolista del carrer de Ronda de Sant Pere, hem vist exposadas duas lápidas ab inscripcions catalanas que recordan la restauració d' una iglesia ó capella propietat del Sr. Comte de Belloch y de la torre del homenatge del castell d' aqueix mateix nom.

Al par que la complacencia ab que hem vist la prova del catalanisme qu' ha donat aquell Senyor al fer fer en catalá ditas lápidas, devem manifestar que es de doldre no s' haje posat mes esment en la part ortogràfica que está notablement descuidada.

Lo Govern ha adquirit entre altres obras de la Exposició de bellas arts de Madrid los cuadros del Sr. Rabadá *La riera blanca*, del Senyor Urgell *L' oració de la tarde* y 'l del Sr. Nin y Tudó, aixís com lo *Cristo* del Sr. Vallmitjana.

Als 29 de Maig passat morí á Bonn lo savi filólech, fundador de la Filologia de las llenguas romanas en Alemanya, Frederich Cristiá Diez. Nasqué al 15 de Mars de 1794 á Giessen (Gran Ducat d' Hesse-Darmstadt) hont especialment baix la direcció de F. G. Welker se dedicá á la Filología clàssica, que cambiá ab l' estudi de las llenguas y literaturas modernes, despres de son retorn desde Fransa á sa patria, havent pres part á la campanya de l' any 13 en un cos de tro-

pas d' Hesse. Goethe, á qui va visitar en una primavera á Jena, 'l determiná á estudiar la poesia dels antichs provensals. Despres d' haver passat alguns anys á Utrecht dedicat al estudi de las lletras, fou nomnat en 1822 *privatdocent* de llenguas del Mitj-jorn á l' Universitat de Bonn, *professor extraordinari* en 1823, y *professor ordinari* en 1830. Diez 's va fer una merescuda reputació com escriptor, gramátich y literat. S' ocupá principalment de la poesia dels trovadors y de las llenguas romanas. Duas de sas obras han sigut traduhidas al francés per Roisin: *Beiträge zur Kenntniss der ramanischen Poesie* (Berlin 1825) traduhida ab lo títol: *Essais sur les Cours d' amour* (Paris 1842), y l' altre, *Die Poesie der Troubadours* (Poesie des Troubadours); Zwickau, 1826; Paris 1845. Diez doná á llum á mes la traducció alemana d' ayres provensals y antichs romances castellans. Es també autor de l' obra titolada: *Leben und Werke der Troubadours* (Vida y obras dels Troubadours) Zwickau 1829. Entre sas obras clássicas devem fer menció de la *Grammatik der Romanischen Sprachen* (Gramática de las llenguas romanas) 3 volums, Bonn 1836-1842, tercera edició 1870-1872, traducció francesa 1875; que es sa obra mestre despres de la que seguí l' *Etymologisches Wörterbuch des romanischen Sprachen* (Diccionari etimològich de las llenguas romanas) tercera edició 1870-1872, traducció francesa 1875. A mes de molts articles publicats en los *Anals de Berlin* y en altres Revistas literarias y savias doná també á llum: *Altromanische Sprachdenkmale* (Antichs monuments literaris de las llenguas romanas); Bonn, 1846, y *Ueber die erste portugiesische Kunst und Hofpoesie* (Sobre la primitiva poesia portuguesa artística y cortesana), 1863.

Acabarem ab las següents ratllas que una má amiga li ha dedicat en lo Diari de Bonn, que tan enalteixen al savi filólech:

«La modestia personal del home célebre, que evitava tots los honors tant ben merescuts formava una conmovedora antítessis ab la fama de nostre Diez, y la gran autoritat de son nom y de sa importancia que li cabé entre 'l gran nombre dels que 's dedican á sa especialitat, no pogué may afectar á la vera benvolensa ab que savia jutjar travalls científichs de molta menos válua que 'ls séus y corretjirlos quan semblava necessari.»

En una excursió darrerament feta per la comarca d' Urgell per En Joseph Fiter é Inglés, ha trobat en la iglesia parroquial de Bellcayre un retaule del sigle XV que representa la gloria de la Verge y que degudament netejat resultá ésser d' algun valor artístich. Y lo mes notable de la trova es lo rétol que en lletra gòtica 's llegeix al peu y que diu. «Pere garcía de benanare ma pintat any MCCCCLI.»

Ab aquest número repartim l' últim plech de interessant novela JULITA de D. Martí Genis y Aguilar.

En l' últim número nos passá desapersebuda la següent errada. En la primera poesia de D. Vicents Arteaga, lo vers que deya «posarés 'n mon pit la mar» te de dir: «posaré 'n mon pit la ma».

SUMARI

JOSEPH M. PELLICER.	Novas aclaracions relatives á la tomba bisoma de Jofre lo Pelós.	323
ANTONI AULÉSTIA.	Quadros de historia catalana.	334
FRANCISCO MASPONS.. . . .	Lo Convent de Jesús.	344
P. A..	L' hereu.	352
RICART GINEBREDA.	La conservació dels fruyts.	362
EMILIO VILANOVA.	Gitanesca	371
EMILIO COCA.	Lo que diu lo vent.	379
LLORENS DE CABANYES.. . . .	Contessa.	381
ENRICH FRANCO.	* *	385
J. B. S.	Bibliografía.	386
	Novas.	391